

Listy Entomologického klubu při Labských pískovcích

Rok 2007 Číslo 7

Zápis ze setkání členů Entomologického klubu při Labských pískovcích konaného dne 16.prosince 2006 v restauraci „U Málků" v Děčíně

Při příležitosti tradičního setkání klubu bylo v minulém roce celkem přítomno 23 členů (pořadí dle prezenční listiny: Trýzna M., Benda P., Kopecký V., Blažej L., Čapek L., Spružina J., Michalega M., Kadlec J. (přijat za člena klubu na tomto setkání), Šafránek O., Svadbík P., Říha R., Marschner R., Ritchel G., Manfred Jeremies (přijat za člena klubu na tomto setkání), Lust Z., Moravec J., Bedl P., Černý J., Rejl S., Ševčík V., Ryjáček V., Purchart L. a Pokorný J.). Člen klubu pan P. Pospíšil se pro nemoc nemohl setkání zúčastnit.

Jako hosté byli přítomni: Ing. K. Schön (předseda Severočeské pobočky ČSE), Dr. St. Kadlec (entomolog se specializací na tesaříky), P. Moravec (odborný pracovník Správy CHKO České středohoří), kolegové J. Keprt a M. Žemlička (motýláři). Ze zahraničí se dostavil kolega zoolog Správy CHKO a NP Saské Švýcarsko Jürgen Phoenix (Odonata).

Úvodní slovo pronesl M. Trýzna, ve kterém přivítal členy klubu i vážené hosty a poděkoval za hojnou účast na setkání. Dále představil nové číslo klubových listů a poděkoval L. Blažejovi nejen za sazbu vlastního časopisu, ale i za zhotovení velmi zdařilé barevné přílohy (světoví hrobaříci ze sbírky M. Trýzny a zástupci skupiny „microlepidoptera" ze sbírek NP České Švýcarsko a pana J. Černého). Byly představeny nové entomologické publikace, zejména nová faunistická edice, kterou vydává nakladatelství Ing. V. Kabourka.

Dále byla provedena pravidelná aktualizace kontaktů jednotlivých členů klubu. Za nové členy byli přijati kolegové M. Jeremies a J. Kadlec. Klub má tak v současné době již 29 členů.

Setkání pokračovalo diskuzí nad přípravou klubových entomologických dnů. Bylo dohodnuto, že dny budou dvoudenní, proběhnou počátkem června a byly navrženy předběžné lokality (např. PP Meandry Chřibské Kamenice, NPR Růžák, Kyjovské údolí).

Poté byli členové klubu seznámeni s výsledky probíhající výzkumné činnosti na území NP České Švýcarsko a CHKO Labské pískovce. Své prezentace přednesli M. Trýzna (Výsledky zoologických výzkumů v NP České Švýcarsko) a L. Blažej (Společenstva střevlíkovitých brouků v nivě řeky Labe). P. Benda podal nové informace z činnosti Ornitologického klubu při Labských pískovcích a pohovořil o vyhubení sladkovodního

delfína v Číně jakožto příkladu úbytku biodiverzity na naší planetě.

Oficiální část setkání byla zakončena přednáškou s fotografiemi V. Ryjáčka o entomologické cestě po Indii. Velmi zajímavé promítání bylo doplněno též ukázkami nasbíraného hmyzu. Následovala volná diskuze členů spojená nejen s výměnou entomologického materiálu, ale zejména zkušeností při entomologické činnosti.

Zapsal: M. Trýzna

Výzva ke spolupráci – doplňky k tesaříkům Labských pískovců
Pavel Benda

Milí kolegové a přátelé, myslím, že již dozrál čas vrátit se k tesaříkům Labských pískovců. Jelikož od vydání publikace „Tesaříci Labských pískovců" uplynulo již 7 let, bylo by dobré shromáždit nové údaje a vydat první dodatky

Tesařík *Pachyta quardimaculata* – Vysoká Lípa/Mezná. Foto. L. Blažej.

k této práci. Určitě si ještě vzpomenete, že k založení našeho klubu zásadním způsobem přispělo právě kompletování dat k této publikaci, které bylo spojeno s osobními návštěvami u každého z vás. Publikace „Tesaříci Labských pískovců" je tak kolektivní prací nás všech! Proto má a vždy bude mít výjimečné postavení v životě našeho klubu. Co by měly výše zmíněné dodatky obsahovat? Cílem vydání dodatků je:

- publikování nových druhů pro naše zájmové území
- informace o dalších výskytech vzácných a ojedinělých druhů
- doplnění poznání o rozšíření běžných druhů tesaříků

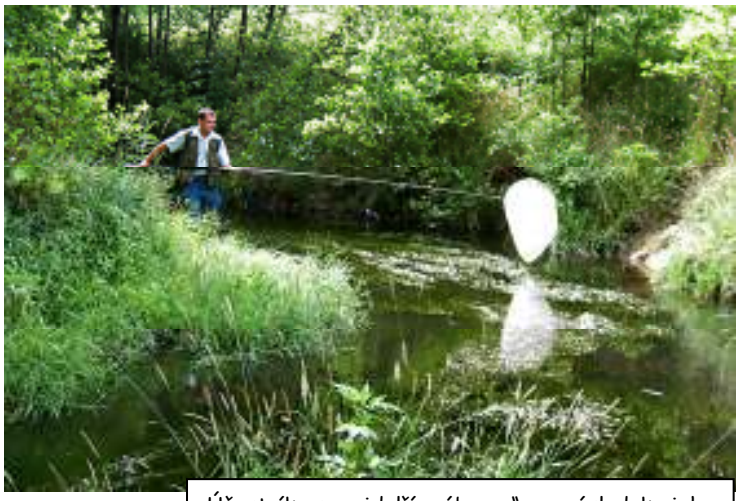
Co je tedy nutno udělat? Své sběry prosím konfrontujte s údaji ve výše uvedené publikaci. Důležitá jsou nejen zjištění nových či vzácných druhů, ale i údaje o výskytu běžných druhů, pokud byly nalezeny i v kvadrátech, kde při vydání publikace uvedeny ještě nebyly. Těším se na spolupráci s vámi!

Setkání saských odonatologů 2007 v česko – německých Labských pískovcích
Pavel Benda, Jürgen Phoenix

Ve dnech 16. – 17. 6. 2007 proběhlo setkání saských odonatologů (lidé zabývající se vážkami (Odonata)). Tentokrát se setkání odehrálo v oblasti CHKO Saské Švýcarsko (LSG Sächsische Schweiz) a také částečně v oblasti CHKO Labské pískovce. Jelikož organizátor J. Phoenix toto setkání pojal jako bilaterální česko – německé, resp. česko – saské, zúčastnili se ho také 3 odonatologové z Čech – M. Honců z Českolipského muzea, M. Waldhauser ze Správy CHKO Lužické hory a P. Benda ze Správy CHKO Labské pískovce. Celkový počet účastníků byl tedy 14. Jako základna a výchozí bod byla zvolena vesnička Bielathal při hranici z ČR a celkem bylo navštíveno 14 lokalit, z toho 5 na českém území. Troufáme si říci, že setkání, i přes částečnou nepřízeň počasí, proběhlo velmi úspěšně. Složení účastníků dávalo velkou záruku toho, že veškeré terénní a determinační práce budou probíhat na špičkové úrovni. Determinováni byli nejen dospělci, ale také larvy a exuvie (svlečky) vážek. Celkem bylo zjištěno 29 druhů vážek (Odonata). Účastníci zhlédli velmi pestré spektrum vodních ploch a stanovišť, což je pro Labské pískovce typické - rašeliniště, prameniště, rybníky, potoky, tůně v opuštěném lomu na těžbu jílů atd. Tomu také odpovídá pestré druhové složení vážek. Nejvíce druhů bylo zachyceno na lokalitě nádrž Rájec, a to 14 druhů. Zde byla zjištěna, kromě jiných, také vážka jasnoskvrnná (*Leucorrhinia pectoralis*), druh chráněný legislativou EU (viz foto. P. Bauer).

Entomologické dny EK při Labských pískovcích
Lukáš Blažej

Třetí entomologické dny našeho klubu proběhly v letošním roce ve dnech 23. - 24.6.2007. I přes poměrně nestabilní počasí se letos zúčastnilo 12 členů a jeden host. Po ubytování na terénní stanici Správy CHKO v Chřibské byla při příjezdu na první lokalitu opět pořízena společná fotografie (viz foto. L. Blažej), kde jsou zachyceni zleva v horní řadě P. Svadbík, J. Černý, G. Rietschel, L. Blažej, R. Marschner, R. Říha, J. Kadlec, L. Čapek, Z. Lust a M. Jeremies a zleva v dolní řadě na bobku sedící M. Trýzna, P. Benda a Y. Červinková.

Účastník s „nejdelší výbavou" a výsledek jeho snažení - páskovec kroužkovaný, foto. L. Blažej.

Během dopoledne prvního dne se členové rozptýlili na ploše PP Meandry Chřibské Kamenice a v přilehlé nivě potoka (BOH bor., Jetřichovice-Všemily, kv. 5152c), kde bylo možné se věnovat nejrůznějším mokřadním prostředím od potoku samotného (zástupci čeledí Elmidae a Hydraenidae), přes jeho břehy a písčité náplavy (střevlíci *Bembidion stomoides* a *B. monticola*, drabčík *Bledius talpa* a z vážek např. vzácný *Cordulegaster boltonii*), mokřadní louku, tůně po rákosiny. Společné exkurze následovaly na klasickou lokalitu NPR Růžák (BOH bor., Růžová u Děčína, kv. 5151d a 5152c), kde v suťových

bučinách byli vyhledáváni nejrůznější reliktní zástupci říše hmyzu (např. střevlík *Cychrus attenuatus*). Zde silná nepřízeň počasí zahnala všechny členy k poslední plánované události dne – posezení v restauraci Na stodolci (BOH bor., Chřibská, kv. 5152b).

Druhého dne po prospání a rozkoukání se jednohlasně rozhodlo o navštívení lokality s potvrzeným výskytem tesaříka *Pachyta lamed* (BOH bor., Chřibská – Na potokách, kv. 5152b). Tento druh se bohužel znovu nepodařilo zaznamenat. Po této exkurzi se již někteří členové rozloučili a zbylá část mířila do Kyjovského údolí (BOH bor., Kyjov u Krásné Lípy, kv. 5052d). Zde se již dostavovaly velmi zajímavé úspěchy. Černé aberace tesaříka *Pedostrangalia pubescens* spolu s typickou formou zde potkal asi každý, dále byla nalezena vzácná kutilka *Argogorytes mystaceus* a kovařík *Selatosomus cruciatus*. V Kyjově se zbylí členové rozloučili. Letošní entomologické dny byly i přes nejrůznější nepřízně počasí plné entomologických i společenských zážitků, a proto je lze prohlásit bezesporu za vydařené.

(Foto. L. Blažej)

Přehled zjištěných motýlů (Lepidoptera) v rámci 3. entomologických dnů EK při Labských pískovcích v roce 2007
Jindřich Černý

Na navštívených lokalitách (viz níže) byla sbírána imaga nebo housenky, včetně požerků (miny s larvami i prázdné miny). Přestože nebylo nalezeno nic „převratného", byla návštěva jednotlivých lokalit inspirativní pro možné další průzkumy. Zejména to platí o meandrech Kamenice s řadou různě podmáčených biotopů.

Vysvětlivky k použitým zkratkám lokalit:
Meandry Chřibské Kamenice (Srbská Kamenice), 23. 6.2007 – **1**; Růžovský vrch, 23.6.2007 – **2**; Chřibská, 24.6.2007 – **3**.

Nepticulidae:
Stigmella tiliae (Frey, 1856) – 1, 3
Stigmella ulmivora (Fologne, 1860) – 2
Stigmella tityrella (Stainton, 1854) – 2
Stigmella hemargyrella (Kollar, 1832) – 2
Ectoedemia sericopeza (Zeller, 1839) – 2

Adelidae:
Adela degeerella (Linnaeus, 1758) – 3
Tineidae:
Montescardia tessulatella (Lienig et Zeller, 1846) – 2
Nemapogon cloacellus (Haworth, 1828) – 2
Gracillariidae:
Phylonorycter issikii (Kumata, 1963) – 1, 2, 3
Phyllonorycter maestingellus (Müller, 1764) – 2
Yponomeutidae:
Yponomeuta evonymellus (Linnaeus, 1758) – 1, 3
Oecophoridae:
Harpella forficella (Scopoli, 1763) – 2
Stathmopoda pedella (Linnaeus, 1761) – 1
Scythrididae:
Scythris scopolella (Linnaeus, 1767) – 2
Gelechiidae:
Syncopacma larseniella Gozmány, 1957 – 1
Tortricidae:
Cnephasia alticolana (Herrich-Schäffer, 1851) – 2
Epagoge grotiana (Fabricius, 1781) - 2
Celypha lacunana (Denis et Schiffermüller, 1775) – 1, 3
Cydia fagiglandana (Zeller, 1841) – 2
Choreutidae:
Anthophila fabriciana (Linnaeus, 1767) – 1
Pterophoridae:
Gillmeria pallidactyla (Haworth, 1811) – 3
Stenoptilia pterodactyla (Linnaeus, 1761) – 3
Pterophorus pentadactylus (Linnaeus, 1758) – 3
Pyralidae:
Chrysoteuchia culmella (Linnaeus, 1758) – 1, 3
Crambus pascuellus (Linnaeus, 1758) – 1
Crambus lathoniellus (Zincken, 1817) – 1, 3
Crambus perlellus (Scopoli, 1763) – 1, 3
Elophila nymphaeata (Linnaeus, 1758) – 1
Phlyctaenia coronata (Hufnagel, 1767) – 1
Eurrhypara hortulata (Linnaeus, 1758) – 1, 3
Pleuroptya ruralis (Scopoli, 1761) – 1, 3
Hesperiidae:
Thymelicus lineola (Ochsenheimer, 1808) – 3
Ochlodes venatus (Bremer et Grey, 1853) – 1, 3
Papilionidae:
Papilio machaon Linnaeus, 1758 – 2
Pieridae:
Pieris brassicae (Linnaeus, 1758) – 1, 2
Pieris rapae (Linnaeus, 1758) – 3
Pieris napi (Linnaeus, 1758) – 1, 3
Nymphalidae:
Inachis io (Linnaeus, 1758) – 1, 3
Aglais urticae (Linnaeus, 1758) – 1, 3

Vanessa cardui (Linnaeus, 1758) – 1
Araschnia levana (Linnaeus, 1758) – 1, 3
Brenthis ino (Rottemburg, 1775) – 3
Satyridae:
Melanargia galathea (Linnaeus, 1758) – 1
Maniola jurtina (1758) – 1, 3
Aphantopus hyperantus (Linnaeus, 1758) – 1, 3
Geometridae:
Hypomecis roboraria (Denis et Schiffermüller, 1775) – 2
Scopula immutata (Linnaeus, 1758) – 1
Idaea aversata (Linnaeus, 1758) – 1, 3
Camptogramma bilineatum (Linnaeus, 1758) – 1, 3
Cosmorhoe ocellata (Linnaeus, 1758) – 3
Eulithis pyraliata (Denis et Schiffermüller, 1775) – 3
Noctuidea:
Autographa gamma (Linnaeus, 1758) – 1
Protodeltote pygarga (Hufnagel, 1766) – 1
Deltote bankiana (Fabricius, 1775) – 1
Nolidae:
Bena bicolorana (Fuessly, 1775) – 3

Setkání entomologů tří zemí – České republiky, Polska a Německa (Horní Lužice) v Cunewalde u Bautzen

Manfred Jeremies

Dne 24.3.2007 se setkali entomologové z České republiky, Polska a Německa v Cunewalde/Köblitz v hotelu Alter Weber (Starý Tkadlec). Toto setkání bylo zorganizováno entomofaunistickou společností zemského svazu Sasko, pracovní skupinou Bautzen.

V reprezentační místnosti hotelu Alter Weber byla uspořádána malá výstava přehledu historického vývoje entomologických výzkumů v Horní Lužici a v Sasku. Výstava byla doplněna výběrem nové literatury ze všech tří zemí zabývající se výzkumem v příhraničí Česka, Polska a Horní Lužice. Díky bohatému množství vystavených exponátů účastníci setkání získali dobrý přehled o hmyzím světě Horní Lužice. Byli zde vystaveni např. typičtí zástupci fauny motýlů Horní Lužice od Heinze Sbieschne, hmyzí akvarely od Manfreda Jeremiese a výběr různých nadzemních vosích hnízd od Andrease Scholze.

Krátký referát Heinze Sbieschne (Bautzenská pracovní skupina entomologie) obsahoval přehled entomologických výzkumů Horní Lužice a nové výsledky z posledních let. O výzkumu hmyzu v Národním parku České Švýcarsko podal podrobnou zprávu zoolog správy Miloš Trýzna s bohatými makrofotografiemi a kresbami hmyzu a přehlednými tabulkami. Adam Malkiewicz ze Zoologického institutu Wroclawské univerzity podal zprávu o výzkumu hmyzu Dolního Slezska. V dalším referátu podal Mario Trampenau z pracovní skupiny Bautzen s velmi kvalitními makrosnímky přehled denních motýlů v Biosférické rezervaci Hornolužická vřesoviště a rybníky. O světě hmyzu Šluknovského výběžku referoval Gerd Ritschel a Manfred Jeremies se spoustou snímků hmyzu, které byly dílem prvního z autorů.

Na závěr proběhla diskuse o budoucí vzájemné spolupráci entomologických výzkumů v hraničním regionu tří zemí. S přáním dalších vzájemných setkání se účastníci prvního trilaterálního setkání entomologů z Česka, Polska a Německa, resp. Horní Lužice, v pozdně odpoledních hodinách rozjeli domů.

(Foto. M. Jeremies)

Výzkumy bezobratlých v Českém Švýcarsku v roce 2007

Lukáš Blažej & Miloš Trýzna

V letošním roce probíhali průzkumy především v návaznosti na minulá období. Své práce zde dokončil L. Beran, který od roku 2002 na území CHKO Labské pískovce a NP České Švýcarsko zmapoval výskyt 25 druhů vodních měkkýšů (17 plžů a 8 mlžů). Celkový počet zjištěných druhů je hodnocen jako relativně nízký (např. vzhledem k přítomnosti řeky Labe). Kromě našich původních druhů, některých faunistických zajímavostí, byla zjištěna přítomnost také tří druhů zavlečených z jiných kontinentů (severoamerické druhy *Gyraulus parvulus* a *Ferrissia fragilis* a novozélandský druh *Potamopyrgus antipodarum*).

Pokračování průzkumu ploštic bylo letos zaměřeno v CHKO LP na lokality PR Stará Oleška (zjištěno 67 druhů), PR Libouchecké rybníčky (71 druhů), PP Meandry Chřibské Kamenice (52 druhů), Pastýřská stěna (85 druhů) a školka u Bynovce (94 druhů). Na území NP ČŠ byly v rámci průzkumu ploštic instalovány tři Malaiseho pasti

na lokalitách v blízkosti Doubice (2x Pryskyřičný důl a 1x Limberg), přičemž získaný materiál je v současnosti ve fázi zpracování.

Dr. J. Strejček prováděl v letošním roce průzkum fytofágních brouků na lokalitách PR Za pilou (potvrzen výskyt 65 druhů, z toho 4 druhy kategorie R: krytohlav *Cryptocephalus decemmaculatus* – vzácný druh s vazbou na rašelinné biotopy; krytohlav *C. pusillus* – ojedinělý druh s vazbou na dřeviny; dřepčík *Chaetocnema subcoerulea* – vzácný mokřadní druh v ČR známý pouze se severních Čech; dřepčík *Ch. arida* – velmi vzácný druh, z ČR udávaný pouze z oblasti Děčínska a Šluknovska), PR Stará Oleška (136 druhů, 3 z kat. R: krytohlav *Cryptocehalus pusillus*; mandelinka *Galeruca pomonae* – vzácný druh sušších trávníků; nosatec *Leiosoma deflexum* – lokální druh vázaný na sasanku hajní), PR Libouchecké rybníčky (105 druhů, z toho 3 kat. R: mandelinka *Dibolia occultans* – vzácný, spíše nížinný, druh vázaný na mátu; nosatčík *Apion melancholicum* a nosatec *Thryogenes atrirostris* – vzácný, velmi lokální, druh vázaný na pobřežní ostřice (hl. *Carex paniculata*)) a na připravované PR Na Tisce (81 druhů, z toho 3 kat. R: dřepčík *Ch. subcoerulea*; nosatec *Rhinoncus henningsi* a nosatec *Otiorhynchus morio* – typický horský druh s hlavním výskytem v Karpatech a odtud v ČR obloukem lokálně po pohraničních horách až na Šumavu).

Jako v minulém roce, pokračovaly i letos výzkumné aktivity J. Straky na ploše školky u Býnovce. V roce 2006 Správa CHKO odkryla písčité podloží shrnutím humusové vrstvy na dvou plochách o celkové rozloze cca 0,45 ha. Metodou barevných misek a padacích pastí byly sledovány skupiny žahadlového blanokřídlého hmyzu a střevlíkovitých brouků. Více je uvedeno v dalším příspěvku „Vřesoviště u Býnovce – výsledky průzkumu z roku 2006".

Náš kolega J. Černý provedl průzkum řádu motýlů na území připravované PR na Tisce, kde potvrdil 342 druhů (vč. *Aporia crataegi*, *Argynnis aglaja*, *Erebia medusa*, *Lycaena hippothoe*, *Maculinea telejus* a *M. nausithous*). Přílohou závěrečné zprávy je situační náčrtek s návrhem managementu vhodného pro modrásky rodu Maculinea.

V naší oblasti byl prvně proveden cílený průzkum složité skupiny brouků – drabčíků. P. Krásenský se letos věnoval drabčíkům a střevlíkům na lokalitách PR Za pilou a PP Meandry Chřibské Kamenice (viz foto. L. Blažej - pohled na strhlý břeh potoka). Výsledky přinesly velmi cenná data i některé faunistické zajímavosti. Více je uvedeno v dalším příspěvku „Významné mokřady Jetřichovicka".

Na území NP ČŠ byl i letos pracovníky Národního muzea sbírán materiál pomocí Malaiseho pastí a to na lokalitách Zadní Jetřichovice, NPR Růžák, Ponova louka, údolí Křinice (okolí Brtnického mostu) a vrch Mlýny. V současnosti je průzkum ve fázi zpracovávání chyceného hmyzu.

Faunistické střípky
Pavel Benda, Lukáš Blažej, Jindřich Černý, Vladislav Kopecký & Mirek Michalega

(ODONATA, *Anisopetra, Libellulidae*)
Orthetrum coerulescens (Fabricius, 1798), vážka žlutoskvrnná

Ohrožený druh s těžištěm výskytu v jižní Evropě.

Rájec u Tisé – 17.VI.2007, do 5 ex. observ. účastníci exkurze v rámci setkání saských odonatologů.

Leucorrhinia pectoralis (Charpentier, 1825), vážka jasnoskvrnná

Celoevropsky ohrožený druh vázaný na slatiny a rašeliniště.

Rájec u Tisé – 17.VI.2007, do 5 ex. observ. účastníci exkurze v rámci setkání saských odonatologů.

(LEPIDOPTERA, *Tineidae*)
***Tinea steueri* Petersen, 1966**, mol

Vzácně se vyskytující drobný mol s dosud nedostatečně prozkoumanou biologií. Larva žije patrně v hnízdech blanokřídlých (příp. ptáků) jako

další zástupci rodů Tinea a Monopis. První ex. byl chycen na světlo u vinného sklípku v Bad Blankenburku (Duryňsko) Steuerem 20.VI.1965. V Čechách poprvé nalezen Jarošem na mokřadu Černýš v jižních Čechách v roce 1986.

Hliněná, České středohoří – 7.VI.2007, 1 ex., na světlo, J. Černý, lgt., det. et coll. Celkový počet druhů čeledi Tineidae zjištěných na Děčínsku tak čítá 34 druhů (viz příspěvek v Listech č. 6/2006).

(COLEOPTERA, *Meloidae*)
***Meloe rugosus* Marsham 1802**, Majka

Vzácný a ohrožený druh. Jde o majku s pozdní dobou výskytu. Majky se vyskytují na xerotermních jižních stráních.

Ústí nad Labem - Podlešín (5350c) - 15.X.2001, 1ex.; 9.IX.2005, 1ex. M. Michalega lgt., det. et in coll.; Ústí nad Labem - Stebno (5350c) - 24.X.2006, 1ex.; 25.X.2006, 1ex. M. Michalega lgt., det. et in coll. (Foto. M. Michalega)

(COLEOPTERA, *Scarabaeidae*)
***Osmoderma eremita* (Scopoli, 1763)**, páchník hnědý

velmi vzácný a ohrožený druh, uvedený také v NATURA 2000. Vývoj probíhá v odumřelém dřevě listnatých stromů, nejčastěji v dutinách, kde jsou příhodné mikroklimatické podmínky.

Maxičky u Děčína, Vlčí jezero – 8.VII.2007, 1 ex., poměrně teplé počasí s mírným větrem, lezoucí v listí, M. Michalega lgt., det. et in coll.

(COLEOPTERA, *Cerambycidae*)
***Stenopterus rufus rufus* (Linnaeus, 1767)**, užák rudokrký

V severních Čechách velmi vzácný tesařík xerothermních strání. Vývoj probíhá v listnatých stromech jeden rok.

Benešov nad Ploučnicí env., směr Dolní Habartice - 2.VII.2007, V. Kopecký observ. (Foto. V. Kopecký)

***Pachyta quadrimaculata* (Linnaeus, 1758)**, tučňák čtveroskvrnný

Vzácnější horský druh, který se vyvíjí v kořenech hl. jehličnatých stromů.

Vysoká Lípa, odbočka „Ke strži", na okoličnatých květech – 12.VI.2007, 2 ex., L. Blažej lgt., det. et in coll.

***Pogonocherus hispidulus* (Piller et Mitterpacher, 1783)**, kozlík

Vzácný druh, který se na území Labských pískovců podařilo potvrdit teprve v nedávných letech (viz příspěvek M. Trýzny v Listech č. 4/2004). Vývoj tohoto druhu probíhá v zasychajících větvích listnatých i jehličnatých dřevin po dva roky.

Děčín – Podskalí, připr. NPR Kaňon Labe, suťový les – 29.V.2006, J. Strejček lgt., J. Kadlec det., L. Blažej in coll.

Zkušenosti s odchovem tesaříka *Phytoecia uncinata* (Redtb.)
Mirek Michalega

Na podzim roku 2006 jsem si přinesl kromě kořenů voskovky menší (*Cerinthe minor*) s larvami tesaříka *Phytoecia uncinata* i několik mladých rostlin, které jsem si na příští rok zasadil na zahradě. Rostlina je dvouletá. Larvy z kořenů jsem se pokusil dochovat v domácích podmínkách. K tomuto byl potřeba nízký kbelík s pískem a dostatečně chladná místnost na vytvoření podmínek diapauzy. Kořeny jsem zapíchal do písku a ten po dobu zimního období rosil. Písek by měl být dostatečně vlhký, ne však mokrý kvůli výskytu plísní. Pokud písek úplně vyschl, sem tam člověk zapomene, larvám to neuškodilo.

Začátkem března jsem přendal larvy do místnosti s teplotou okolo 20 - 23 °C a rosil jsem je jako v zimě. Od 27.III. - 12.IV. 2007 se líhla

imága. V chladné místnosti bylo 8 až 13 °C, což je o 3 - 5 °C víc než obvykle.

V polovině dubna byly na rostlinách v zahradě díky teplému počasí už stonky s květenstvím, v nichž se larvy vyvíjí. Na ně jsem vypustil odchovaná imága, a jelikož se v blízkém okolí nenachází další živné rostliny, nebyl důvod je zakrývat. V srpnu jsem rozřízl jeden stonek, abych zjistil, zdali je již zde larva a byl jsem úspěšný. Tyto larvy již nechám celou zimu venku a teprve na jaře přemístím kořeny rostlin s larvami do domu. Tím se zamezí hledání imág na rostlině a případné problémy s vlhkostí a teplotou. Z vylíhnutých brouků zřejmě také část vypustím, podle toho kolik budu mít nových rostlin (ostatní samozřejmě obohatí mé sbírky). Nové rostliny jsem si zajistil výsevem.

Dále jsem se chtěl pokusit odchovat i jiné travní a bylinné druhy, ale často je problém sehnat vhodná imága, zejména v letošním velmi nepovedeném roce. Většinou jsem měl k dispozici pouze jednotlivé kusy. Letos mám dále k odchovu druh *Callidium aeneum*, s nímž to vypadá velmi zdárně. Možnost chovu druhu *Agapanthia dahli*

jsem zamítl, jelikož bych si na zahradu nerad vysazoval bodláky.

(Foto. M. Michalega)

Odchov imág xylofágních brouků z vývojových stádií
Josef Kadlec

S příchodem podzimu mnoho entomologů končí se sběrem brouků v terénu a věnují se sbírkovým pracím. Já mimo to také vyrážím na zimní výpravy a věnuji se sběru vývojových stádií Cerambycidů a Buprestidů. Z nich v domácích podmínkách dochovávám imága. Za několik roků co provozuji tento způsob „dřevaření" jsem získal řadu zkušeností a poznatků.

Základem je dobrá výbava pro získávání částí dřevin s vývojovými stádii. Nejjednodušší metodou je odebrání části napadených větví popř. kmínků a jejich vložení do uzavřené nádoby s větráním (např. terárium, uzavíratelné plastové nádoby s vyříznutým otvorem přetaženým muším pletivem…). Vhodnou alternativou jsou také pytle z textilií (viz foto.). Pytle jsou nenáročné na prostor a jsou asi nejlevnější. Je zde však potřeba častější kontroly, protože imága se mohou prokousat ven do místnosti. Důležité je udržování potřebné vlhkosti. Většinou stačí dřevo pokropit tak jednou až 2x týdně nebo jednou za měsíc ponořit na cca 10 min. do vlažné vody. Záleží na dochovávaném druhu. Některé vyžadují větší vlhkost a ty je vhodnější dochovávat v nádobách. Přílišná vlhkost a nedostatek přístupu vzduchu mají ovšem za následek výrazný vznik plísní, které často mohou zlikvidovat celý chov.

Někdy nelze dřevo s larvami či kuklami odebrat. Pak již v terénu ze dřeva odeberu vývojová stádia. Nedospělé larvy doma zapustím do nového materiálu, co nejpodobnějšího tomu, ze kterého jsem larvy odebral. Tedy do dřeva stejného druhu dřeviny (raději vždy čerstvějšího, nežli ze kterého jsem larvy odebral). Larvy, které se vyvíjí ve dřevě, vložím do šikmo do dřeva předvrtaných otvorů a ucpu jemným papírem. U larev vyvíjejících se pod kůrou, odloupnu na špalíku čtvereček kůry, vydlabu komůrku, vložím larvu, uzavřu zpět kůrou a stáhnu páskou (viz foto.).

Druhy, které se vyvíjejí v živém dřevě, se dochovávají velmi obtížně. Úspěšnost je zaručena pouze pokud se odebere dřevo s již téměř dospělými stádii. Vhodné je řeznou plochu zabořit do vlhkého sterilovaného písku nebo do nádobky s vodou. Úplně nejvhodnější je dochov přímo na živé rostlině, kde oblast napadení a výletu imág omotáme jemným muším pletivem a stáhneme na obou koncích drátem. Já osobně však mám špatné zkušenosti s poškozováním pletiva náhodnými návštěvníky. Tento způsob jsem přestal používat.

U nedospělých larev, které k vývinu potřebují více než rok, je nutné simulovat diapauzu. To lze nejlépe umístěním materiálu na cca 1 měsíc do lednice nebo jeho ponechání venku či ve sklepě. Zajímavou alternativou, též pro opakované přerojení odchovaných brouků, jsou venkovní chovy v klecích z drátěného mušího pletiva. Do těchto vložíme vhodný materiál, nejlépe čerstvě pokácené dřevo. Klece se dají použít i k dochování imág z větších špalků.

Dospělé larvy (praepupy) a kukly vkládám do papírových trubiček ucpaných jemným papírem. Vlhčím jen velmi málo! Trubička by měla mít jen o málo větší průměr než je velikost larvy či kukly. Trubičky vkládám do krabiček či epruvet. Vylíhlí brouci se pak prokoušou skrz papír.

Mohu říci, že dochovávání je metoda, při které lze získat mnoho hmyzu a to často i druhů, které se v době výskytu dají v přírodě jen obtížně najít. Tato metoda také hodně rozšiřuje vědomosti o bionomii jednotlivých druhů.

(Foto. J. Kadlec)

Příspěvek k poznání střevlíka *Carabus menetriesi* Hummel.

Jan Pokorný

Zusamenfassung: Es werden die Ergebnisse faunistische Untersuchungen aus dem Osterzgebirge vorgestellt. Diese fanden in den Jahren 1986-2007 statt und waren auf die Verbreitung von *Carabus menetriesi pacholei* (Sokolář, 1911) (Coleoptera, Carabidae) gerichtet.

Úvod

V roce 1986 jsem prováděl faunistický průzkum se zaměřením na rod Carabus pomocí zemních pastí v prameništi Olšového potoka poblíž obce Tisá. Toto území je neobhospodařováno přibližně od 70. let 20. stol. Od té doby je jeho plocha ponechána prakticky přirozenému vývoji, kromě drobných zásahů (okopy apod.) a občasnému znečištění toků (1998 - pro zdejší vodní faunu byla toto pohroma s následky trvajícími několik let). Oblast je porostlá řídkým lesem tvořeným převážně břízou, vrbou jívou, jeřábem a olší. Zčásti jsou zastoupeny mokré louky, které jsou místy porostlé rašeliníkem (*Sphagnum* spec.). Území bylo dříve zemědělsky obhospodařováno, o čemž svědčí zbytky kamenných zídek a místní názvy („Lučiny" a „Holý vrch"). Bývaly to převážně louky a pastviny s rozptýlenou zelení.

Biotop pro průzkum jsem vytipoval na základě zkušeností z klasických krušnohorských lokalit vzácného střevlíka *Carabus menetriesi* ssp. *pacholei* Sok. Boží Dar a Hermansdorfer Wiesen u Geyeru (SRN). Naděje na jeho zjištění v oblasti Olšového potoka byla mizivá a je nutno podotknout, že s ohledem na můj pozdější

průzkum, byla k jeho zjištění potřebná i notná dávka štěstí.

Paradoxně první kus *C. menetriesi* padl do pasti na nejsušší ploše lokality, kde se vyskytuje řada jiných druhů. Tento reliktní druh jsem tam od té doby již nikdy nezjistil. Využil jsem tu jedinečnou příležitost k detailnějšímu průzkumu s cílem zjistit o tomto druhu něco víc.

Rozšíření druhu

Hlavní oblastí rozšíření *Carabus m. menetriesi* Hummel, 1827 jsou močálovitá území severovýchodní Evropy (Polsko, Bělorusko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Finsko, Rusko). Ve středoevropských podmínkách se zachoval jako glaciální relikt na chladných horských biotopech v závislosti na poloze od 600 - 1200 m n. m.

Sokolářem (1911) popsaný nový druh střevlíka z Dolního Rakouska *C. pacholei* byl po bližším zkoumání přeřazen jako subspecie druhu *Carabus menetriesi*. Postupně byly zjištěny další oblasti výskytu např. v předhůří Alp v Rakousku, Bavorsku, Novohradských horách, na Šumavě a v Krušných horách.

Formu ze střední části Krušných hor (Hermansdorfer Wiesen u Geyeru) popsal NÜSSLER (1965) jako ssp. *pseudogranulatus*. K této subspecii jsem také přiřadil mnou zjištěný exemplář, neboť se skutečně od těch šumavských částečně odlišují. V současnosti tato subspecie není většinou autorů uznávána a veškeré středoevropské kusy jsou přiřazovány k ssp. *pacholei* Sok. Zbarvení imag se pohybuje mezi měděnou až zcela černou s lesklým až matným povrchem, výraznější či méně výraznou skulpturou a klenutím krovek. Nálezy na Slovensku - Riečnica u Čadcy (rok nálezu 1939, 994 m, Kardasch leg.) a Oravská Lesná (20.VII.1996, 838 m) (FARKAČ & HŮRKA, 2005) byly také přiřazeny k nominátní formě.

Rozšíření ve východních Krušných horách

V Krušných horách obývá *C. menetriesi pacholei* Sok. rovinaté vlhké louky, prameniště potoků, rašeliniště a podobné biotopy ve výškách 600 - 800 m n. m. Dle mých pozorování konzultovaných s kolegy, kteří jej objevili na dalších šumavských lokalitách (např. REŠL, úst. sdělení), se vyskytuje vždy v otevřené krajině, maximálně s menšími skupinami stromů. Druh vyžaduje vlhký rašeliník a světlo (BLUMENTHAL, 1964).

Od roku 1986 jsem prováděl průzkum pomocí zemních pastí s cílem pokusit se zmapovat výskyt tohoto druhu ve východní oblasti Krušných hor. Postupoval jsem po vhodných biotopech na hřebenech směrem z východu na západ. Tímto způsobem se mi podařilo druh zjistit na následujících lokalitách: Tisá – Panenská (Olšový potok), Krásný Les (Rybný potok), Adolfov (Černý potok) a Fojtovice (Habartický potok).

Výskyt v oblasti Krásného Lesa byl později potvrzen, a to nálezy hned na dvou místech. První lokalita byla objevena v rámci průzkumu v souvislosti se stavbou dálnice pod vrchem Špičák (IX.2002, 1 ex., leg. Vysoký, padací past). Druhá lokalita leží již na německé straně v okolí obce Geising (Fürstenwalde 10.V.2007, 18.V.2007; Fürstenau 30.V.2007, 19.VI.2007, leg. Gebert, zemní pasti).

Diskuse

Dále bych chtěl uvést několik postřehů z mých pozorování. Nápadné je ostrůvkovité rozšíření druhu na několika menších enklávách vhodného biotopu. Opakované několikaleté pokusy nalézt jej na plochách, dle mého soudu velmi vhodných, které leží přímo v sousedství jeho pravidelného výskytu, byly obvykle bezvýsledné. NÜSSLER (1969) o tomto druhu píše, že se objevuje v časném jaru, za příznivého počasí již koncem dubna, a žije 8 - 10 týdnů. V polovině června je již většina exemplářů mrtvá.

Dle mých pozorování se aktivita pohybuje průměrně od 25.IV. do 23.VII. Kulminace výskytu probíhá okolo 20.V. až 20.VI., a to především v závislosti na počasí. Záznamy německých kolegů z lokality Hermansdorfer Wiesen udávají období kulminace v letech 1964 - 1974 od 14.V. do 6.VIII. Dle REŠLA (úst. sdělení) byla zjištěná aktivita na lokalitě Krištanov (povodí Blanice) od 19.V. do 21.VII.1980. Po zimách bez sněhu nebo v letech se suchým jarem byly populace velice řídké, pokud byly vůbec nějaké kusy nalezeny. Naopak vlhké roky mu evidentně prospívají. V rozporu se všeobecným tvrzením, že se vyskytuje hlavně v porostech rašeliníku, jsem až na výjimky odchytil všechny exempláře v sušší luční formaci sousedící s územím občasně

zaplavovaným přívalovými dešti. Faktem je, že pasti se v zaplavovaných místech velmi špatně udržují a bývají často až po okraj naplněny vodou. Hodnotit potom výskyt v těchto prostorách není příliš relevantní.

Několikrát jsem po výrazných bouřkách pozoroval nápadné navýšení počtu jedinců právě těsně nad hranicí záplavy, což si vysvětluji buď jejich splavením z vyšších poloh, nebo naopak soustředěním k potencionální potravě splavené a uvízlé na břehu po opadnutí vody (velmi hojné zde bývají larvy chrostíků, koutulí a pulci). Další významný výskyt byl v pokročilém létě na holých bahnech zastíněných porosty rdesna, což může mít souvislost se získáváním potravy a obtížností přesunů ve velmi husté letní vegetaci. V dubnu bylo pozorováno soustředění brouků blízko vody, později také na relativně suchých místech vzdálenějších od vody. V červenci stav vody obvykle klesá a imaga mizí. Dle NÜSSLERA (1969) jde o zvíře s aktivitou mezi 10 – 11 hod a mezi 21 – 23 hodinou. Přes cílené vyhledávání jsem jej v pohybu nespatřil, na rozdíl např. od *C. nitens* nebo *C. cancellatus* (17.V.1986 okolo 10 hodiny polední pozorovány stovky jedinců).

Zajímavé je tvrzení, že v létě zalézá až metr hluboko do sphagna, kde pátrá po kořisti (NIEDL, 1958). V hlubokých rašeliništích je to asi možné, ne však ve zdejších podmínkách, kde je slabší vrstva hustého bahna a porosty rašeliníku dosahují jen malé tloušťky. Jediné hlubší rašeliniště, které jsem zkoumal, bylo u Adolfova. Porosty rašeliníku zde dosahují maximální tloušťky asi 30 cm, vrstva rašeliny potom více než metr.

V létě mizí i většina imag ostatních druhů, které s *C. menetriesi* sdílejí území. Zřejmě je to z vývojových důvodů (objevují se larvy a většina dospělců umírá nebo mají letní diapauzu), čímž může být omezena potravní konkurence mezi imagy a larvami příští generace, které se v té době hojně objevují. Na mnou sledovaných lokalitách je dominantní *C. granulatus granulatus,* který vyhledává podobné prostředí a je jistě hlavní potravní konkurent (vzhledem k velmi podobnému habitu může být tento snadno s *C. menetriesi* zaměněn). *C. granulatus* vytváří okřídlenou formu a jeho migrace na vhodné biotopy je mnohem snadnější. Překvapivá je též četnost jedinců *C. cancellatus cancellatus,* dále jsou to dle početnosti v pořadí - *C. hortensis hortensis*, *C. nemoralis nemoralis, C. auronitens auronitens, C. sylvestris sylvestris, C. violaceus violaceus, Cychrus caraboides* a na některých lokalitách i *C. nitens,* kterého jsem několikrát pozoroval dopoledne pobíhajícího na rašeliníku. Překvapující je přítomnost těchto druhů přímo v bažině. V blízkých sušších biotopech to potom mohou být také *C. arcensis arcensis* a jedinkrát *C. convexus convexus*. Ve výčtu druhů rodu Carabus z Hermasdorfer Wiesen uvádí NÜSSLER (1969) též druh *C. problematicus*. I přesto, že je hlášen z blízkého okolí z Tisé a Telnice (VYSOKÝ, 1989), já jsem jej zde nezaznamenal.

Na podzim v měsících září a říjnu byla zjištěna aktivita druhu na Božím Daru 8.X. (GEBERT, úst. sdělení) a 12.IX.1964 z Hermansdorfer Wiesen. Výsledky ze zemních pastí, v rámci průzkumu ochrany přírody, z vrchu Špičák u Krásného Lesa uvádí Vysoký (úst. sdělení) záznam z IX.2002. NÜSSLER (1969) uvádí, že za příznivého letního počasí někdy imago opouští kuklu. Otázkou potom zůstává, zda si na podzim nehledají zimní úkryt všechna nově vylíhlá imaga.

K přezimování druhu uvádí (NIEDL, 1958), že přezimuje na rašeliništích pod vrstvami borek, do nichž si vyhlodává zimní komůrku, dále v tlejícím dřevě pařezů poblíž náhorních luk na okrajích lesů

a pod mechovými polštáři. Od *C. granulatus*, se kterým má údajně často společná zimoviště, je v zimě rozeznatelný např. i větší čilostí. NÜSSLER (1969) k tomuto uvádí svá pozorování, kdy 15.X. naleznul jednu zazimovanou samici. Exemplář ležel v malé komůrce v trouchnivé dřevní bělině pod slabě odstálou kůrou s tlustým mechovým polštářem (běžný způsob přezimování většiny střevlíků pozn. autora).

V okolních lesích jsem našel stejným způsobem v tlejícím dřevě zazimované ostatní zdejší druhy, ovšem kromě *C. menetriesi*. Domnívám se proto, že při absenci vhodného tlejícího dřeva či borek přezimuje přímo v mokřadech ve vysokých drnech trávy, kde je chráněn před jarními oblevami.

Ochrana

Ochrana druhu se zdá být velmi problematická. Jako stenoekní hygrofil je extrémně závislí na klimatu a čistotě prostředí a má proto vysoký bioindikační význam. Nedávná suchá období, zimy bez sněhu a pokračující jarní sucha, byly pro jeho populace zničující. Migrace na jiná stanoviště je vyloučena vzhledem k nedostatku vhodných biotopů, jejich izolovaností a velkou vzájemnou vzdáleností. Ačkoliv lidské zásahy do ekosystému Krušných hor trvají jistě staletí, teprve doba kolektivizace zemědělství po padesátých letech minulého století zasáhla zdejší ekosystémy opravdu významně. Plošné odvodnění rozsáhlých vrchovištních mokřadů, napřímení vodotečí jak v Tisé, Krásném Lese, tak v Adolfově, bylo prováděno dokonce ještě po roce 1989. Osobně jsem byl svědkem zániku jedné lokality s výskytem *C. menetriesi* a *C. nitens* poblíž Adolfova. Pokusy o pěstování zemědělských plodin na získaných plochách skončily nezdarem a zničené plochy jsou dnes opětovně přeměny na pastviny. Tyto zásahy zde přinesly jediné - splašky chemických látek do pramenišť. Své asi vykonaly i kyselé deště. Dnes je Černá louka u Adolfova zvláště chráněným územím. V blízkém rašeliništi se kdysi těžilo a byl zde vytvořen příkop za účelem odvodnění. Tím se radikálně snížil stav vody v jezírkách, kde se rozmnožovali obojživelníci a redukovaly se tím plochy porostlé rašeliníkem. Jelikož zmíněné zásahy změnily retenční schopnost území, mohlo by opětovné zpomalení odtoku z pramenišť zlepšit narušené podmínek zdejší jedinečné fauny.

Stenopirates sp. - Nepál (Orientální rod), čeleď Enicocephalidae.

(Foto. J. Pokorný)

Literatura:

BLUMNENTHAL C. L. 1964: Jagd auf seltene Carabus-Arten. Nachrichtenblatt der Bayerischen Entomologen, **13**: 97-99.

FARKAČ J., HŮRKA K. 2005: *Carabus menetriesi* in der Tschechischen und in der Slowakischen Republik. Angewandte Carabidologie, Supll. **4**: 29-33.

GEBERT J. 2007: Bemerkungen zur aktuellen Verbreitung von *Carabus menetriesi pacholei* Sokolář, 1911 in Sachsen (Coleoptera, Carabidae). Entomologische Nachrichten und Berichte, **51**: 101-105.

NIEDL J. 1958: Monografie československých druhů tribu Carabini. Přírodovědecký sborník Ostravského kraje, **XIX-1**: 18-20.

NÜSSLER H. 1965: *Carabus menetriesi pseudogranulatus* ssp. n. aus dem sächsischen Erzgebirge. Entomologische Abhandlungen Staatliches Museum für Tierkunde in Dresden, **31**(10): 307-317.

NÜSSLER H. 1969: Zur Ökologie und Biologie von Carabus menetriesi Hummel. Entomologische Abhandlungen Staatliches Museum für Tierkunde in Dresden, **36**: 281-302.

POKORNÝ J. 1988: Beitrag zur Verbreitung Carabus menetriesi Hummel in Nordböhmen (Coleoptera, Carabidae). Zprávy Čs. společnosti entomologické při ČSAV, **24**: 57-59.

VYSOKÝ V. 1989: *Střevlíkovití okresu Ústí nad Labem (Coleoptera: Carabidae). Příroda Ústecka II*. Český svaz ochránců přírody, Ústí nad Labem, 149 pp.

Ploštice infrařádu Enicocephalomorpha

Petr Baňař

Současná klasifikace řádu ploštic (Heteroptera) jej dělí na 7 infrařádů. Infrařád Enicocephalomorpha je sesterskou skupinou všech ostatních ploštic. Jedná se o velmi primitivní a starobylou skupinu, která se od všech ostatních liší mnoha strukturálními, molekulárními a behaviorálními znaky. Zejména křídlo a samčí genitálie ukazují složitou mozaiku, ukazující tu na některé skupiny křísů, jinde zase na pokročilejší skupiny ploštic (Gerromorpha, Dipsocoromorpha). I pro méně zkušeného entomologa patří k

nepřehlédnutelným znakům normálně vyvinuté přední křídlo (oproti polokrovkám u většiny ostatních ploštic), zaškrcená hlava, tvořená ze dvou lobů, z nichž přední nese labium, tykadla a složené oči a zadní s ocelli, velmi často trojlaločnaté pronotum a téměř univerzálně je přítomná dravá přední noha, uzpůsobená k lovu kořisti (s výjimkou rodu Nymphocoris z Nového Zélandu a Tasmánie). Primitivní zástupci mají nesmírně

Zleva: *Aenictopechys necopitatus* - Sumatra, Jáva, čeleď Aenictopecheidae; *Megenicocephalus* sp. - Malajsie (endemitní druh Orientu), čeleď Enicocephalidae.

komplikované genitálie, u některých dochází patrně k traumatické inseminaci (Orientálně endemická podčeleď Phallopiratinae), podobně jako u mnohých zástupců infrařádu Cimicomorpha.

Současná klasifikace zahrnuje 2 čeledi (Aenictopecheidae, Enicocephalidae), 9 podčeledí a asi v 60 rodech je popsáno okolo 400 druhů. Nutno podotknout, že se jedná o jednu z nejméně probádaných skupin ploštic vůbec, střízlivým odhadem je známo okolo 5 procent druhů. Nejbohatšími regiony jsou Orientální oblast (zejména Papuánská podoblast a Wallacea – zahrnující souostroví Malé Sundy s výjimkou ostrova Bali, Molucké souostroví s výjimkou souostroví Aru, ostrov Sulawesi), Austrálie, Oceánie, Jižní Amerika, subsaharská Afrika. Na Madagaskaru žije 13 rodů, z toho je 9 endemických. Díky své zjevné starobylosti dosahuje skupina největší diverzity v ostrovních

Čeleď Enicocephalidae, zleva: *Oncylocotis* sp. - Barma (rod Starého světa); *Hoplitocoris* sp. - Indie (Starý svět); *Heissaptera janaki* – Mauricius (endemický rod).

oblastech. Nám nejblíže se dají nalézt v Turecku, Íránu a na Arabském poloostrově.

O ekologii skupiny není známo téměř nic, pravděpodobně se jedná o nespecializované predátory, žijící nejčastěji v hrabance tropických lesů. Zajímavým fenoménem je častá redukce křídel, zejména samice mnohých druhů jsou často brachypterní až apterní. Patrně z tohoto důvodu nejsou samice mnohých druhů (ale i rodů a podčeledí!) vůbec známy. Nejčastěji jsou tyto ploštice chytány prosíváním hrabanky, často jsou nalézány pod kůrou mrtvých stromů a v nárazových pastech, okřídlené formy jsou lákány na světlo. Jako jediné ploštice se rojí a to většinou při západu slunce.

(Foto. P. Baňař)

Inventarizační průzkum motýlí fauny v připravovaném ZCHÚ Na Tisce

Jindřich Černý

V průběhu roku 2007, v době od května do září, jsem prováděl inventarizační průzkum motýlů připravovaného ZCHÚ Na Tisce (viz foto. P. Bauer na následující straně), které leží v západní části Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce na okraji obce Tisá. Cílem průzkumu bylo získat informace o druhovém složení motýlí fauny a na jejich základě doporučit odpovídající management pro udržení a rozvoj populací motýlů.

Lokalita spadá do fytogeografické oblasti mezofytikum, obvodu Českomoravské mezofytikum, okresu Labské pískovce, podokresu Děčínský Sněžník s okolím. Orograficky je součástí Děčínské vrchoviny (nadmořská výška okolo 500 m). Jedná se o výběžek krušnohorského

krystalinika, geologické podloží tvoří ruly. Pro region jsou charakterické acidofilní bikové bučiny asociace Luzulo-Fagetum. Zkoumané území lze charakterizovat jako soubor přírodních a přírodě blízkých nelesních biotopů (od lučních prameništ' přes trávobylinné vlhké až mokré louky po sekundární suché trávníky). Z hlediska druhové diverzity motýlů, ale také jako nocoviště a úkryty, jsou významné podmáčené olšiny s dominantním zastoupením *Alnus glutinosa* L., alej starých hlohů (*Crataegus* spp.), solitérní keře a stromy jako *Salix aurita* L., *A. glutinosa*, *Betula pendula* Roth., *Rosa canina* L., *Rubus* spp. včetně lemových porostů, které tvoří např. *B. pendula*, *Sorbus aucuparia* L., *Acer pseudoplatanus* L., *Malus domestica* Borkh.

Bělásek ovocný (*Aporia crataegi*), © P. Nesvadba.

Při průzkumu byly použity běžné metody individuálního sběru. V nepravidelných intervalech, v období červen – srpen zpravidla čtrnáctidenních, byli během dne sbíráni motýli ve všech vývojových stádiích, včetně požerků. Sporné druhy byly odchytávány a určovány zpravidla podle kopulačních orgánů příp. srovnáváním se sbírkovým materiálem.

Celkem bylo registrováno 342 druhů motýlů v rozsahu celého řádu. Řada druhů je vázána na biotopy typické pro studované území. Z potravního hlediska je 54 druhů (15,79 %) vázáno na bylinná společenstva podmáčených louk a mokřadů, 133 druhů (38,89 %) na ostatní luční porosty a 155 druhů (45,32 %) na keře a stromy.

Podle mého odhadu bylo během krátkodobého průzkumu (květen – září) zjištěno cca 60-70% druhů motýlů skutečně na lokalitě žijících. Pokud by průzkum pokračoval dále, lze předpokládat nález dalších, i významných, druhů.

Cenné jsou zejména informace o složení motýlí fauny mokřadů a podmáčených luk, zejména o druzích sledovaných v rámci programu NATURA 2000 – modrásci *Maculinea nausithous* (Bergsträsser, 1779) a *M. telejus* (Bergsträsser, 1779). Zajímavé je srovnání četnosti obou druhů. Na rozdíl od jiných lokalit zde byl zaznamenán výskyt většího počtu jedinců *M. telejus*. V průběhu letové aktivity byl průměrný poměr přibližně 9:1. Např. během pozorování 5. července 2007 bylo napočítáno 26 dospělců druhu *M. telejus* oproti 3 dospělcům druhu *M. nausithous*. Zkoumané území představuje vzhledem ke své rozloze (téměř 6 ha) a napojení na podobné biotopy významné stanoviště pro zachování místní populace těchto druhů i jejich přirozenou migraci. Živná rostlina – *Sanguisorba officinalis* L. – se zde vyskytuje na více než jedné třetině plochy. Významné je také zjištění výskytu běláska ovocného (*Aporia crataegi* Linnaues, 1758), přestože sem patrně pouze zalétává. Je rovněž v Červeném seznamu řazen k téměř ohroženým druhům.

Management pro udržení a rozvoj populací motýlů je třeba zaměřit zejména na zachování

podmínek pro oba druhy modrásků, včetně hostitelských mravenců (*M. scabrinodis* oproti *M. rubra* preferuje sušší biotopy). Vyhovující jsou mozaiky obhospodařovaných (jednosečných) a dočasně neobhospodařovaných vlhkých krvavcových luk (včetně rufugií pcháčů, tužebníku jilmového a jiných kvetoucích rostlin vyhledávaných i dalšími denními motýly) sečených mimo letovou sezónu obou druhů (červen, podzim), případně rozdělení území na několik částí obhospodařovaných obrok. Důležitým faktorem ochrany je také zamezení odvodnění a zarůstání lokality náletovými dřevinami. Stávající stav keřového a stromového zápoje považuji za optimální.

Významné nálezy:

- *Aporia crataegi* (Linnaeus, 1758)

Xerotermofilní migrující zástupce bělásků. V minulosti značně rozšířený druh, poté ustoupil, dokonce byl v 90. letech minulého století považován za vyhynulého. V současnosti se šíří z Německa. Housenky přezimují ve společném zámotku, upřednostňují zejména hlohy. Létá od poloviny května do konce června. Ohrožený druh. Pozorována pouze dvě imaga.

- *Argynnis aglaja* (Linnaeus, 1758)

Zástupce velkých perleťovců dosud dosti rozšířený zejména v podhůří. Létá od června do srpna. Přezimující housenky se živí různými druhy violek. Jedná se o mezofilní druh, který žije ve víceméně otevřených populacích, řídkých a rozprostřených na velkých prostorech s vhodnými biotopy (lesní světliny, louky). Na stanovišti relativně hojný, zejména na místech s kvetoucími bylinami (např. pcháči, tužebníkem jilmovým).

- *Erebia medusa* (Denis et Schiffermüller, 1775)

Jediný dosud bezprostředně neohrožený, ale pouze roztroušeně se vyskytující, zástupce okáčů rodu *Erebia* v České republice. Létá od května do začátku července. Přezimující housenky žijí na různých travách. V západní Evropě patří mezi ohrožené druhy. Vytváří relativně sedentární kolonie propojené občasnými přelety imag. Zjištěno pouze několik dospělců, migrace mezi koloniemi je možná, neboť území není zcela ohraničeno vzrostlými lesy.

- *Lycaena hippothoe* (Linnaeus, 1761)

Hygrofilní ohniváček létající od konce května do začátku srpna. Housenka žije na šťovíku (*Rumex acetosa* L.). Ač není bezprostředně ohrožen, je spíše lokálním druhem podhorských a horských oblastí. Preferuje podobné biotopy jako následující modrásci rodu Maculinea. Zjištěno pouze několik imag.

- *Maculinea telejus* (Bergsträsser, 1779)

Myrmekofilní, hygrofilní modrásek vyskytující se na extenzivně využívaných vlhkých krvavcových loukách se zachovalým vodním režimem zejména v podhůří. Samička klade vajíčka ještě do zelených květních hlávek krvavce totenu (*Sanguisorba officinalis* L.). Housenky žijí později v mraveništích mravenců druhu *Myrmica scabrinodis* příp. *M. ruginodis*, kde také přezimují. Ohrožený druh. Na zkoumané lokalitě hojnější než následující druh. Vzhledem k tomu, že *M. scabrinodis* nemůže trvale žít v zamokřených depresích ani na rovném povrchu strojově sečených luk vyžaduje *M. telejus* na rozdíl od *M. nausithous* členitější mikrostanoviště.

Modrásci rodu Maculinea, nahoře modrásek očkovaný (*M. telejus*), dole modrásek bahenní (*M. nausithous*), © P. Nesvadba.

- *Maculinea nausithous* (Bergsträsser, 1779)

Myrmekofilní, hygrofilní druh obývající spolu s předešlým druhem především vlhké louky se zachovalým vodním režimem. Létá tak jako předchozí druh v červenci a srpnu. Potravně je rovněž vázán na krvavec toten. Samička však klade vajíčka do již vyvinutějších květenství později. Housenky si tak potravně konkurují s předchozím druhem. Na rozdíl od něho žijí na živné rostlině od podzimu do jara a teprve poté v mraveništích. Hostitelským mravencem je především *Myrmica rubra*, příležitostně i *M. scabrinodis*.

Významné mokřady Jetřichovicka a okolí
Lukáš Blažej & Pavel Krásenský

Na základě jednotlivých carabidologických exkurzí v letech 2005 a 2006 proběhl letos systematický průzkum na vybraných lokalitách ve Všemilech (PP Meandry Chřibské Kamenice) a v Srbské Kamenici (PR Za pilou). Sledovaná byla nejen skupina střevlíků (Col.: Carabidae), ale také drabčíkovitých brouků (Col.: Staphylinidae). Od roku 2005 bylo provedeno také několik exkurzí do PR Arba v Srbské Kamenici a v letošním roce byla pozornost soustředěna i na litorální zónu rybníka Lesní 2. v Nové Olešce (viz foto. L. Blažej).

Dosavadní výsledky poukazují na vysokou zachovalost zdejších mokřadních biotopů a důležitost jejich ochrany. Řada druhů byla tímto průzkumem recentně na území Labských pískovců potvrzena po desítkách let, přičemž většina historických nálezů pocházelo od řeky Labe (střevlíci *Omophron limbatum*, *Badister dilatatus*, *Chlaenius tristis*, *Bembidion octomaculatum* a *B. monticola*) nebo kromě Labe se jedná o další lokalitu v celém Českém Švýcarsku (střevlíci *Bembidion stomoides* a *Dyschirius intermedius*). Některé druhy jsou naopak na území nově nalezeny, a to nejen u předpokládané skupiny drabčíků (střevlík *Epaphius rivularis* a dále tedy drabčíci *Stenus guttula*, *S. kiesenwetteri* a *Euryporus picipes*). V případě drabčíka

Vzácní ripikolní střevlíci, zleva *Omophron limbatum*, *Dyschirius intermedius*. Foto. J. Šmucar.

Micropeplus longipennis se jedná o druhou známou lokalitu v Čechách (donedávna znám pouze z Moravy). Před revizí je v současnosti drabčík *Bledius terebrans*, který by mohl být, v případě potvrzení determinace, novým druhem pro Čechy.

Veškeré tyto výsledky nabádají k systematické práci na všech zmíněných lokalitách, jelikož se na tomto území jedná o zcela nový typ práce s nedocenitelným významem z hlediska ochrany. Rád bych se tímto obrátil s prosbou na členy našeho klubu např. o výsledky či zapůjčení materiálu střevlíků, např. z letošních entomologických dnů (PP Meandry Ch. Kamenice) či z jiných exkurzí z toho území (nejen jmenovaných lokalit, ale Jetřichovicka a okolí celkově).

Pískovny Českolipska
Lukáš Blažej

Již přes pět let vyrážím každoročně na kutilky do Srní u České Lípy. Zde bádám v pískovnách, kterým se alespoň jednu sezónu vyhýbá těžba. Sbírám hymenopetry především individuálními metodami a pak každoročně

minimálně třikrát instaluji barevné misky s týdenním intervalem výběru. V letošním roce byla zpracována poslední větší pískovna a výsledky zajímavě doplňují ty stávající z ostatních pískoven v minulých letech.

Zaznamenáno mám odtud již přes šedesát druhů kutilek (čeledi Ampulicidae, Sphecidae a Crabronidae), mezi kterými jsou zcela unikátní druhy těch nejteplejších oblastí. Mezi nejvzácnější druhy patří následující: *Ammophila pubescens*, *Bembix rostrata*, *Crossocerus binotatus*, *Dryudella pinguis* (v době nálezu se jednalo o druhý zachycený exemplář v ČR), *Harpactus tumidus*, *Lestiphorus bicinctus* (pouze jednotlivě se nacházející, velmi vzácný druh), *Lindenius panzeri*, *L. pygmaeus armatus*, *Miscophus concolor*, *M. spurius*, *Oxybelus argentatus*, *O. mucronatus* (dle Červeného seznamu ČR kriticky ohrožený druh), *Pemphredon wesmaeli*, *Tachysphex helveticus*, *T. nitidus* (z ČR pochází recentní exempláře již pouze z Jižní Moravy – Bzenecko), *T. obscuripennis* a *Trypoxylon medium*.

Jelikož každým rokem přicházím na další nové druhy pro tuto oblast, extenzivní průzkum bude probíhat i do budoucna. Materiál se včelami, hrabalkami, zlatěnkami a dalšími skupinami (vč. dvoukřídlého hmyzu) je rozdán mezi specialisty. Tyto spíše doplňující výsledky mohou významně doplnit znalosti především o jarní fauně (vysoké zastoupení včel, např. rod Andrena vč. stylopizovaných exemplářů řasníky (řád Strepsiptera)) či kleptoparazitických skupinách (včely rodu Nomada, zlatěnky, z much masařky a

mnoho dalších). Z ostatních hmyzích skupin jsou zde již na první pohled velmi zajímavé druhy orthopteroidního hmyzu (sarančata *Oedipoda coerulescens* či *Myrmeleotettix maculatus*) i brouků (krasci *Chalcophora mariana* či zobonoska *Lasiorhynchites caeruleocephalus*).

Pískovny obecně jsou velmi zajímavými náhradními biotopy za otevřené váté či aluviální písky. Ty jsou po celé ČR již přeměněny k nepoznání a v původním stavu se zachovaly pouze v podobě zarůstajících přírodních památek či rezervací např. v Polabí či na jižní Moravě. Management je velmi problematický, jelikož je zde nutné se zabývat hlavně výřezem pionýrských dřevin (bříza a borovice), které není možné úplně potlačit. Nutnost zásahů je potom dlouhodobá. Jmenované psamofilní skupiny jsou povětšinou vybaveny výbornými migračními schopnostmi a ve stádiu nevhodného prostředí nevymírají, ale expandují na jiné vhodné lokality i na větší vzdálenosti (někdy k tomuto stačí pouze hromady písku na skládkách nebo u staveništ').

(Foto. L. Blažej)

Za Leistusem do Krkonoš
Lukáš Blažej & Yvona Červinková

V srpnu letošního roku jsem se s Yfkou konečně vydal do Krkonoš splnit si svůj sen. Zde byla Farkačem et Fassatim (1999) popsána specifická subspecie osobitého druhu střevlíka *Leistus montanus corconticus*. U nás na severu (např. v Lužických horách, Labských pískovcích či v Českém středohoří), ale i jinde v Čechách, se ve smyslu zmíněných autorů vyskytuje subspecie *L. m. kultianus*. Subspecie *L. m. pawlowskii* se vyskytuje potom na hranicích Polska se Slovenskou republikou v pohoří Babia Góra.

Pokud člověk porovná nadmořské výšky Krkonoš a severočeských pahorkatin, přidá tomu bionomické nároky druhu vč. typu biotopu (kamenné moře) a nevypočitatelnost druhu (vzhledem k počasí a jiným faktorům), chápe, že čím větší nadmořská výška, tím větší umocnění nejen rozlohy sutí, ale i rychlosti změn a razance

počasí. Nakonec vychází také nutnost umocnění celkového sportovního výkonu při bádání.

Pobyt na vysokohorských lokalitách je spojen s neuvěřitelnými výhledy a v chráněném území také nutnou obezřetností. Nekonečné hopsání po větších či menších, stabilnějších či méně stabilních kamenech je poměrně nebezpečné a při honbě za zmíněným „diamantem" je nutné brát stále na zřetel svou pozici, těžkou přístupnost i sestupnost, která se se zlomenou nohou opět umocňuje na en-tou.

My jsme se úplně ráno dopravili pod Oseckou boudu nedaleko Harrachova, kde jsme za husté mlhy po hraniční cestě česko-polského přátelství dorazili k vrcholu Vysoké kolo (Velky šišak) – 1505 m n. m., který ze všech stran tvoří sutě a vrchol navazuje na překrásnou scenerii Sněžných jam (viz foto. L. Blažej). Tato lokalita patří k typickým, vzhledem k nálezům krkonošských leistusů. V té chvilce, kdy byl Velky šišak před námi, bych se skoro i vsadil, že leistuse najdeme. Počasí bylo ideální: přes noc nám vydatně zapršelo, byli jsme zde ještě v době husté mlhy (tj. vysoké vzdušné vlhkosti), v době výskytu a hlavně jsme byli plni sil na nekonečné obracení kamenů.

První krok mimo stezku, pak svižná chůze k nejbližší suti (a také mimo obzor) a už kameny lítají na všechny strany. Začali jsme na jihozápadní straně a postupovali směrem k východní. Severní strana již leží v Polsku, tam jsme se ale neodvážili. Různě nacházíme střevlíky *Carabus sylvestris*, jeden exemplář očekávaného drabčíka *Stenus glacialis* a řadu různě barevných mandelinek. Během několika hodin se však trhá oblačnost a my jsme vystaveni slunci. Za chvíli byl povrch suti úplně suchý a přes stálé obracení jsme trochu začali pochybovat.

Při hledání v sutích se často objevují torza nejrůznějších přítomných druhů v pavučinách. I zde to tak bylo, ale kromě střevlíků *Pterostichus negligens*, nějakých mandelinek a nosatců nebylo v pavučinách přítomno nic připomínajícího leistuse.

Okolo cca jedné odpolední pomalu končíme a s neúspěchem se vracíme zpět na stezku. Bohužel se nám *L. m. corconticus* dohonit nepovedlo. V této nadmořské výšce se suťoví brouci chovají velmi pravděpodobně trochu jinak, než jsme zvyklí z našich lokalit a připravenost na tento fakt je tedy nutná. Poznali jsme ovšem opravdu krásnou a hlavně klasickou lokalitu nádherného střevlíka, která je bohužel pod neustálým turistickým tlakem (stezka středem suti a na každých 50 m stezky 5 – 20 turistů). Takže snad jindy…

Entomologické zážitky z Českého krasu
Lukáš Blažej & Yvona Červinková

V letošním roce jsme se krátce poohlédli za faunou Českého krasu. Vzhledem k dobrému vlakovému spojení s Prahou, hl. nádražím je tento kraj velmi dobře přístupný. Zákonná ochrana významnějších lokalit je z naprosté většiny národního charakteru. Žádný, ani náhodný, pozorovatel se tomuto rozhodně nediví. Geologicky, botanicky i zoologicky se jedná o velmi pestré, často dochovalé a velmi estetické území s dlouholetými aktivitami.

Naše exkurze v době 7. - 10.6.2007 byla

soustředěna na okolí Srbska, kde ideální podmínky pro přebývání (rel. levné stanování, tekoucí voda, levné pivo a široká škála pochutin) dovolovaly se soustředit na samotný sběr vzorků. Už při podvečerním příjezdu Yfka registruje první letící roháče. Já rozdělávám stan a věnuji se různým druhům občerstvení.

Jelikož v době příjezdu bylo před prázdninami a navíc před víkendem, první noc jsme byli v kempu skoro sami. Druhý den po vycházce za hmyzem na náplavy řeky Berounky (zde spíše běžné ripikolní druhy střevlíčků rodu Bembidion, Agonum, Chlaenius atd., viz foto. L. Blažej na předešlé straně) jsme se trochu zhrozili nad nedostatkem místa v kempu. Všude lidi, auta, stany, psi, lodě, řev atd. Vnitřně jsme s tímto faktem byli smířeni a tak jsme se tím dlouho nezabývali.

Odpoledne se konečně dostáváme na stepní stráně kaňonu řeky Berounky. Po krkolomných cestičkách se šplháme nahoru a potrhaní od vegetace vycházíme k nádherným výhledům. Jelikož je období velmi suché, jsou také smyky a podobné metody na brouky poměrně chudé. Procházíme tedy po horních partiích kaňonu a vyhledáváme kvetoucí, hl. okoličnaté rostliny. Cestou osmýkáváme kvetoucí xerofytní vegetaci ve zdejším kamenolomu (viz foto. L. Blažej) a skoro po úplném vyčerpání a prvních známkách dehydratace nacházíme několik plošek s bršlicí kozí nohou. Celý smyk dáváme do igelitového pytle na pozdější přebrání (v tuto dobu jsou chytatelní naši nejmenší zástupci kutilek – rod Ammoplanus,

navíc zde mohou být zajímavé druhy drobných masařek). Z brouků jsou zde hojnější tesaříci *Pachytodes erraticus* či *Stenurella bifasciata*. Jelikož je opravdu velké sucho, ani se nesnažíme hledat střevlíky či podobně žijící brouky. Pomalu se dostáváme dolů, kde se už jenom kocháme a kocháme krajinou a občas něco smýkneme.

Navečír se kemp nedá předešlému dni vůbec srovnat. Všude spousta lidí, na pivo se čeká hrozně dlouho, po roháčích už ani stopa, náš stan úplně zmizel mezi jinými, opilá omladina nešetří slovními hříčkami, prostě kempová idylka. Druhý den se snažíme soustředit na potok Loděnice, který zde ústí do Berounky. Jedná se o vcelku zachovalý tok se štěrkovým dnem. Snažíme se procedit nějaké elmidy a hydraeny, přičemž doufáme, že se objeví v poněkud jiném složení, než je tomu u nás doma. Chytáme jich obrovské množství různých typů a velikostí v obou čeledích. Chladná voda je poměrně příjemná vzhledem k teplotě na slunci. V prosvětlených částech nivy je velké bohatství okoličnatých rostlin, takže i smyk je zde vcelku dobrý na blanokřídlé i na brouky.

Odpoledne ještě procházíme nivu Berounky směrem na obec Karlštějn, kde na padlém topolu nacházíme mršníky *Hololepta plana* a v řece samotné cedíme z mělčin brachypterní bodulovité ploštice hlubenky *Aphelocheirus aestivalis*. Cestou ke kempu přicházíme konečně k ruderální plošce, kde na porostu okolíků mimo jiné smýkáme také vytoužené kutilky rodu Ammoplanus. Doma ihned po vybalení zjišťuji přítomnost nejen nejběžnějšího druhu *A. wesmaeli* (v CHKO Labské pískovce jeden nález z Pastýřské stěny), ale také jeden kus velmi vzácného *A. pragensis* popsaný Šnoflákem v roce 1945, odkud jinud než od Prahy (Podhoř). Po přebrání posledního smyku se ještě jdeme rozloučit s některými místními a majiteli, poslední pivko a míříme na vlak směr domů.

V příštím roce doufáme, že se podaří se Správou CHKO Český kras domluvit spolupráce k výzkumu vybraných skupin blanokřídlého a dvoukřídlého hmyzu. Rozhodně zajímavé toto území může být koncem dubna a v květnu (jarní druhy) a koncem července a v srpnu (letní druhy).

Expedice: Jižní Morava 2007
Lukáš Blažej, Josef Kadlec, Zdeněk Lust & Yvona Červinková

Po několika změnách doby odjezdu se konečně všichni dne 30.7.2007 scházíme ve Varnsdorfu u auta a nakládáme zavazadla. Směrem na jižní Moravu jedeme už co nejdřív

ráno, aby se dal využít pro sběry i první den. Zájmových skupin je v našem případě poměrně hodně, mimo tesaříků, jsou to také některé vodní skupiny brouků, dále kutilky, krasci, motýli a mnoho dalších.

První zastávka je v CHKO Bílé Karpaty - NPR Čertoryje. Rozlehlé luční porosty se solitérními duby nebyly již v tuto dobu v plném květu. Na přírodě byl poznat nedostatek vody a pokročilé roční období. Během sbírání jsme se však mohli kochat nádhernými krajinnými scenériemi, kterých je zde všude mnoho. Po sbírání na loukách jsme se dostali na okraj lesa a k potoku Járkovci, ve kterém bylo již úplné minimum vody. Chviličku jsme se zde věnovali sběru vodních brouků, které po přerytí dna a přecedění musel člověk vybírat mezi stovkami blešivců. Veškerý vodní život byl soustředěn z původní šířky potoka (místy asi metr) do nynějších 15 – 20 cm šířky a 5 – 10 cm hloubky. V potoce byl tedy poměrně chaos.

Cestou do kempu, kde jsme měli již rozdělané stany, ještě místy oklepáváme suché větve a prohlížíme prožraná torza lip, dubů a topolů (sem tam Pepík ukořistí nějakého tesaříka z rodu Exocentrus, kterými nás posléze obdarovává).

Cestou kolem první zástavby přicházíme na plochy spásané ovcemi, takže se nám trochu poštěstilo na koprofágní brouky. Samozřejmě druhová skladba od našich severských podmínek je úplně odlišná, takže pocit kvantity i kvality dnešního sběru se mnohem lepší. Některých sběratelských aktivit se Yfka nezúčastňuje a věnuje se svačině a klidu při posezení na složeném dříví.

Velmi častá, exoticky vyhlížející ještěrka zelená. Foto. L. Blažej.

Večír uleháme do kempu, kde ještě probíhá večerní káva značky „Varnsdorfský výběr", nějaká instantní pochutina a jdeme na pivo… Konzultujeme výhody zdejšího kempu, který nabízí služby od lednic, sporáků, praček, myček a bůh ví čeho ještě, a domlouváme plán na zítřek.

Ráno opouštíme Bílé Karpaty a míříme pouze o kousek vedle

Občas se ve smyku objeví také kudlanky nábožné. Foto. L. Blažej.

nedaleko Bzence na váté písky. Zde je příroda již původem adaptována na extrémní sucho. Setkáváme se s exotickou zvířenou (obrovské kutilky rodu Sphex a Bembix), nacházíme nejrůznější zajímavosti v droboti mandelinek, nosatců atd. Při obídku pozorujeme otakárka ovocného a Zdenka Lusta, jak společně sportují. Křídla v tomto případě se stala výhodou a i po druhém pokusu se již šermuje pouze lžícemi nad polévkami. Kávička a vyrážíme ke břehům řeky Moravy, kde už ze silnice jsme byli lákáni rozsáhlým štěrkopískovým náplavem. Yfka s mírným bolehlavem zůstává v autě oddaná poobědové siestě.

My se dostáváme přes vysokou vegetaci, okolo perfektního nocoviště k náplavu, který se v délce cca 400 m a šíři až 18 m táhne a typicky sedimentuje od bahnité části přes štěrkopísek a čistý propraný písek. Po prvním šplouchnutí na břeh se ukazují typičtí zástupci tohoto biotopu – ripikolní bembidioni. Jedná se o velevzácná zvířata, která se u nás už nevidí často. Společenstvo mimo běžnější druhy obsahuje také *Bembidion modestum* (já jich dohromady viděl asi 500 ex.) a *B. testaceum*. Přicházíme na konec náplavu, kde je soustředění druhů nejvyšší, sbíráme zástupce rodu Dyschirius asi ve 4 druzích, řadu drobných bembidionů, leze zde obrovské množství drabčíků (velmi zajímaví jsou zde makrocephaloidní zástupci rodu Platystethus, dále např. hojní jsou též rody Bledius a Stenus), úžasnou skupinou jsou zdejší kovaříci (hl. rody Zorochros, ale také např. *Agriotes modestus*, který se v ČR vyskytuje pouze v povodí Dyje) a zástupci čeledi Anthicidae, jichž jsme nasbírali také odpovídající kolekci.

Po chviličce hledání hlásím Zdenku Lustovi, že jsou zde ideální podmínky pro jeho vysněný druh – *Omophron limbatum*. Po skoro půl hodince

však vzdává šplouchání na písčitý břeh a jde za námi na konec náplavu. Já po chvilce neúspěchů konečně ukořisťuji naší největší kutilku *Sceliphron destilatorium*, která si sem přilétla nasbírat bahno na stavbu svého hnízda. Jdu tedy zkusit ony omophrony. Po chvilce mi vybíhá první kousek a já volám na pana Lusta. Ten však k mému podivu místo očekávaného sprintu jen zvedne hlavu a řekne „děláš si srandu…" a skoro jako by chtěl sbírat dál. V tu chvilku vybíhá druhý omophron a mně nezbývá než je pochytat, abychom měli alespoň nějaké. Ve finále jsme jich chytili pět a každý jsme si svůj kousek od Moravy odnesli.

Od řeky jsme se ještě šli podívat na váté písky. Pepík vybral nastražené barevné misky, kde byly lapeny „pouze" nějaké hymenoptery. Ještě se snaží dohnat zdejší skoro legendární druh tesaříka *Notorrhina punctata*, kterou skoro před odchodem honíme a vykuřujeme ze staré borovice. Když už brouk leží ve skleničce, zjišťujeme, že to není úplně Notorrhina jako spíš miniaturní Arhopalus, trošku to zamrzelo, protože první euforie stála opravdu za to. Aspoň je důvod jet sem znovu, ne???

Po posledních smycích diskutujeme jak naložit s večírem. V blízkém pohostinství nabíráme do 3 l PET lahve pivo a pomalu se uchylujeme na již vyhlídnuté nocležiště. Zde rozděláváme stany, naléváme pivo, vaříme kávu a hlavně rozděláváme plátno na svícení. Jedna malá zářivka a na plátně sedí během hodinky poměrně zajímavá čeládka drobného hmyzu (ze střevlíků nesmí chybět *Lasiotrechus discus* normálně obývající nory drobných hlodavců).

Druhý den ráno vyrážíme na nedalekou Pálavu. Za obcí Klentnice vcházíme do obory. Před námi jsou složeny velké hromady lipového dřeva, které okukujeme, zdali by nebyl k mání nějaký tesařík či krasec. Já na listech lip smýkám různé kutilky rodu Crossocerus a drobné agriluse. Posléze mi to také nedá a okukuji složené dříví také. Člověka potěší, když se sem tam objeví třeba krasec lipový (*Ovalisia rutilans*) či nějaký Chrysobothris. Sbíráme zde také např. kolekci pestrokrovečníků *Clerus mutillarius*.

Zde bychom rádi navštívili také nějaký

mokřad, na němž se bude moct zvláště vyplatit večerní smyk či noční svícení. Dostáváme se tedy do obce Ivaň, kde nás během oběda zastihl silný déšť. Již nyní to vypadá, že večír nebude jednoduché najít místo na spaní a pokud by se už nerozsvítilo podvečerní slunce, již by nebyl možný noční sběr na světlo. Smířeni s osudem odjíždíme do okolí řeky Svratky, která napájí střední Novomlýnskou zdrž. Přes clonu deště pozorujeme, kde by se daly postavit stany. Není toho moc na vybranou. Jakmile déšť polevuje, vybíháme a během pár minut je stanová osada hotová. Ještě chvíli pozorujeme krásné scenerie, jak přes pálavské vrchy se na nás valí mračna.

Druhý den se počasí opět tváří přívětivě a my přijíždíme na klasickou lokalitu do Pouzdřan (viz společné foto. L. Blažej, na předešlé stránce), kde příroda po včerejším dešti opravdu žije. Chytáme krásné kolekce tesaříků (*Chlorophorus varius* a *Ch. figuratus*; Z. Lust se také zmocňuje jednoho exempláře *Stenopterus flavicornis*), krytohlavů, ale i zástupců jiných čeledí např. Urodonidae, nejrůznější kutilky, ze zlatohlávků např. obrovského *Liocola lugubris*. Po odklopení jenom několika málo větších kamenů nahlížím, zdali budou k mání některé zdejší myrmekofilní špeky, ale už je na ně dost pozdě. Jdeme se zchladit do Pouzdřan pivkem a vyčkáváme na návrat Pepíka. Ten ještě nese k přebrání smyk, který na lavičce zpracováváme. Pomalu balíme a vyrážíme opět na sever. Cestou nabíráme v Kokořínsku nejmladšího člena rodiny Kadleců a společně ukončujeme cestu ve Varnsdorfu.

Nález vzácného smrtníka *Blaps abbreviata* Menetries, 1836 (Coleoptera: Tenebrionidae) na jižním Slovensku

Jiří Spružina

Letos koncem června jsem opět uskutečnil několikadenní expedici do Kováčova na jižním Slovensku. Přibral jsem s sebou kamaráda Mílu Šandu (coleoptera) ze Žatce, jehož dobře živený výraz, zahraniční auťák a dosažené vysoké místo u policie mu neomylně vysloužilo přezdívku „Náměstek". Cestou jsme se ještě stavili v Pecce, kde naše řady rozhojnil těžký kalibr – coleopterolog Jirka Plechač. *„Uvidíš Péro, to je Pan entomolog*", připravil mě na setkání Míla, a jak jsem se v průběhu následujících dní přesvědčil, měl pravdu. Byť mu táhne na 68. rok, vesele šplhal jako veverka po kopcích Burdy, až jsme mu my, daleko mladší, málem nestačili (např. položení deseti zemních pastí na caraby mu trvalo sotva deset minut).

Ihned po příjezdu do Kováčova bylo první starostí obou zanícených broučkařů, jak se dostaneme na jednu blíže nespecifikovanou lokalitu poblíž Kamenice nad Hronom. Problém představovalo Náměstkovo auto osazené českou SPZ. Takové auto zaparkované v terénu působí na ochranáře jako červený hadr na býka. Poněkud svérázný výklad zákona č. 543/2002 Sb., o ochraně prírody a krajiny a jeho realizace orgány stráže přírody v praxi totiž vyvolává nikoliv nepodstatné obavy. Tento padesátistránkový legislativní paskvil, který v podstatě zlikvidoval ušlechtilou zálibu na území Slovenska, nemá smysl studovat. Stačí si přečíst již v úvodu § 4 obsahující všeobecnou ochranu, kterou se „Zakazuje odchytávať a usmrcovať živočichy na miestach ich prirodzeného výskytu", a máte jasno. Třetí část zákona zabývající se druhovou ochranou se tak vzhledem k předchozímu ustanovení stává bezpředmětnou. Jirka Plechač, a to podotýkám na základě vlastních zkušeností, se vyjádřil naprosto jasně *„Na Slovensku nesmíš zvednout ze země a přemístit brouka*". Proto také s sebou v náprsní kapse tahá štos povolení z MŽP na nejrůznější lokality ve Slovenské republice. Nakonec to Náměstek vymyslel, jak jinak, než geniálně. Udělal ze mne taxikáře. To jsem mu dlouho nemohl zapomenout, že mě tím odsoudil k celodenní abstinenci. Tiše jsem jim po ránu záviděl, když si ťukali Šandovou samohonkou za přípitku „Vivat entomologia", ale co bych pro kamarády neudělal.

Sprašová step typická pro oblast Štúrova – PP Kamenický sprašový profil. Foto. J. Spružina.

Předmětná lesostepní lokalita je typická pro zdejší oblast a tvoří ji xerotermní společenstvo trav na vrstvě sprašového materiálu různé tloušťky. Místy obnažené sprašové stěny vytvářejí v úpatí jakési kapsy, v nichž se nachází

velice vzácný smrtník, po němž oba broučkaři tolik prahli.

je synantropní druh žijící na hnijících rostlinných látkách. Na území Slovenska byl vždy vzácný. K roku 1978 byly hlášeny pouze čtyři nálezy: Kbelce 1952, Kováčov 1952, Štúrovo 1964 a Hegyfarok 1966 (viz Picka: Potemníkovití brouci Československa, Zprávy ČSE při ČSAV - klíče k určování hmyzu 1). Podle Šandy na uvedené lokalitě nebyl sbírán 48 let.

Když jsem se pro kluky po čtyřech hodinách vrátil a viděl jejich rozzářené oči, bylo mi jasné, že měli sběratelský úspěch. O tom, že úlovek rozhodně nebyl zadarmo, svědčila hnědá kolena a silná dočervena zbarvená tufová usazenina na potem splavených skráních. Náměstek měl plešinu jak kardinálskou rádio-vku. Udržet se na kolmé, několikamet-rové sprašové stěně vyžaduje mnohdy horolezecký výkon s rizikem vážného zranění. Jak jsem se dozvěděl, brouk v tufové kapse pochopitelně nežije, ale spadne sem z výšky, a když se nemůže dostat ven, zahrabe se.

Blaps abbreviata Menetr. Foto. M. „Náměstek" Šanda.

„Když jsem tam tak visel u jedné kapsy v půli stěny. Pode mnou propast. Řekl jsem si, nedá se nic dělat Plecháčku, musíš hrabat, a vytáhl jsem lopatku", komentoval později Jirka. Já to vidím jednoznačně. Napůl šílení z vidiny excelentního úlovku přemístili oba nadržení broučkaři za tři hoďky náklaďák zeminy. Kvůli pár broukům. A to ještě Náměstek neměl lopatku, a tak mohl využít pouze přední náhon. Inu, jak je ta entomologie krásná. Miroslav Donutil kdysi v jedné ze svých show řekl, že *„policajt se zamyslel"*, což je vtipem samo o sobě, ale vidět Mílu Šandu tvrdě fyzicky makat, to mi vynahradilo i tu celodenní abstinenci.

K osobě Jirky Plechače ještě jednu poznámku. Vyzrálí, zkušení entomologové často ve svých pamětech vzpomínají, jak byli zamlada zaučováni staršími kolegy. Cestou ze Slovenska jsme se stavili v Bzenci na NPR Váté písky. Plechač měl povolení, a tak jsme konečně mohli bez obav vytáhnout síťky. Kluci chtěli ulovit pověstného „mlynáře" (*Polyphylla fulo* L.). Neuběhla ani půlhodina a zkušený Plecháček se mohl pochlubit opravdovým „špekem" – velice vzácnou majkou ***Zanitis praeusta*** **F.**, která byla v rámci ČR dosud sbírána pouze v několika exemplářích zde u Bzence. Nejsem broučkař, ale pochopitelně jsem chtěl klukům pomoci, a tak jsme vzápětí se Šandou smýkali v trávě a na květech bylin jako diví. Oči mě bolely, když jsem se vždy po chvíli zastavil a snažil se v mase nejrůznější drobotě vypozorovat kýženého brouka, žel bez úspěchu. Ani Náměstek jej nechytil. Zato Jirka ještě dva kousky těsně pod květem na stvolech rostlin a bez síťky. Největší problém představovala skutečnost, že Jirka zapomněl druh rostliny, na které brouka sebral.

Plecháček nás chvíli pozoroval a pak pronesl památná slova: *„Hoši, já vám nechci radit, voni jsou někteří na to hákliví, jako co nás bude ten starej č… poučovat, ale měli byste si ty síťky při kontrole pokládat tady na cestu. Na tom bílým písku je všechno v síťce krásně vidět"*. Měl pravdu. Touto moudrostí zkušeného entomologa tedy končím svůj poněkud neformální faunistický příspěvek.

Štúrovo a Pilis 2007
Josef Kadlec

Tuto výpravu jsem měl v plánu již dlouho. Přes všechna varování kamarádů a kolegů ohledně nebezpečí ze strany slovenských ochranářů jsem byl pevně rozhodnutý, že vyrazím začátkem května do tohoto broučkařského ráje na jižním Slovensku. Původní termín ale překazila nepříznivá předpověď počasí, a tak po několika e-mailech a žhavení mobilů jsme usoudili, že to nemá cenu a vyrazíme, jakmile se počasí umoudří. Předpověď se rychle vylepšovala a tak jsem již 10.5. naložil plný kufr auta vším potřebným i nepotřebným, abych vyrazil přes Litomyšl, kde jsem nabral

kamaráda Davida, na Slovensko. V Bratislavě se nám daří v centru bloudit, naštěstí se najde ochotný Slovák, který nám ukáže cestu z města na výpadovku na Komárno. Poté již cesta probíhá v poklidu a v pozdních večerních hodinách přijíždíme do Štúrova. Na nějaké shánění noclehu je již dost pozdě a tak na ukrytém místě poblíž silnice stavíme rychle stan a nocujeme.

Druhého dne ráno, po sbalení stanu, vyrážíme na první cíl naší výpravy - Belianské kopce neboli Hegyfárok. Cestou již nacházíme první zástupce hmyzí říše, kozlíčky rodu Dorcadion, také střevlík *Carabus ulrichii* je zde velmi častý, což je zřetelné zejména na množství rozjetých exemplářů na cestě. Pozorujeme také téměř kalamitní výskyt chrousta obecného *Melolontha melolontha*. Přicházíme na známou lokalitu u vodárny. Zde nacházíme množství kozlíčků, *Dorcadion fulvum D. pedestre* a *D. aethiops* a začínáme zjišťovat, že bylinné porosty jsou dosti zdevastované suchem a po nějaké době hledání se přesvědčujeme, že na Phytoecie je již dost pozdě. Škoda, právě na ně jsme se těšili, že si jich tu pár druhů nasbíráme. Je poznat, že letošní rok je opravdu podivný a nástup jara přišel velmi brzy. Výhled do krajiny je pěkný. Přes je vidět maďarské pohoří Pilis, které strmě vystupuje nad břehy Dunaje. Pozorujeme mimo jiné párek vlh pestrých, jak sedí na vrcholu skoro suchého stromu. Jsou to opravdu krásní ptáci a jejich barevný šat ve slunci jen září. Nalézáme alespoň nějaké druhy Agapanthií a také krasce *Aurigena lugubris*. Úlovky jsou ale celkem slabé. Suché jaro dalo zdejší lokalitě pořádně zabrat. Čas rychle ubíhá a po poledni lokalitu opouštíme. Cestou zpět zastaví místní domorodec s autem a nabídne nám svezení zpět do Štúrova, kde u nádraží máme zaparkované naše auto.

Přejíždíme na další lokalitu, kterou je hráz podle Dunaje mezi Štúrovem a Kamenicí n. Hronom. Zde je lokalita druhu *Dorcadion scopoli*. Cestou zkoušíme smýkat travní porost podél cesty a nevěříme vlastním očím. Po krátkém smýkání má každý z nás v síťce asi 20 kusů *Theophilea subcylindricollis*. Zrovna jsme zachytili rojení a druh je zde opravdu hojný, přímo "šunt". Pokračujeme dál a za chvíli již na písčité cestě pod valem hráze lovíme mezi trsy trávy první Dorcadiony. Nacházíme zde i další zástupce broučí říše, jako různé drobné potemníky, kovaříčky a sem tam se objeví i nějaký zástupce čeledi Histeridae. Občas po cestě projede nějaké auto, což je poznat i na množství rozjetých brouků na písčité cestě. Nikdo si nás ale nevšímá, a tak pokračujeme dále v pátrání. Smrtičky se nám úspěšně plní. Slunce již pomalu zapadá a my opouštíme lokalitu dohadujíce se, kde vlastně přespíme. Nakonec stavíme stan a přespáváme na louce poblíž hráze.

Další den máme naplánovánu výpravu na Kováčovské kopce, konkrétně od Kamenice nad Hronom. Ráno nás však nepříjemně překvapuje déšť, ale brzy naštěstí přestává. My vyrážíme na další průzkum a brzy nacházíme na bylinách několik druhů Agapanthií. Poté pokračujeme lesním porostem dál, to již vykukuje zpod mraků slunce, sklepáváme cestou různé druhy Agrilusů. Procházíme velkým obloukem Kováčovské kopce až k Baitavě. Dubové porosty místy zcela střídají akátoviny, které jsou zrovna v květu. To již slunce pálí jak o život. Na jedné pasece v lese nacházím trus od mufloní zvěře a v něm plno koprofágů, nejvíc mě těší nález druhu *Onthophagus taurus*, kterého vidím živého poprvé. Brzy se dostáváme na kraj lesa, kde válí svou kuličku z trusu párek

Sisyphus schaefferi (viz foto.). Slunce již opsalo větší část své dráhy po obloze, když se vracíme do Štúrova, kde okamžitě jdeme na skládku topolových kmenů. Naletují zde hojně např. krasci *Melanophila picta decastigma*. Nejvíce štěstí má David, který odvalí topolový špalek a zespoda na něm nalézá pár *Rhamnusium bicolor*. K večeru odcházíme do Štúrova poohlédnout se po ubytování, nějakém jídle a pivu.

Po nějaké době zjišťujeme, že s ubytováním to není zrovna nejlepší. Nakonec se ubytujeme v hotelu Zahoway a vyrážíme do restaurace s terasou a výhledem na Dunaj a Ostřihomskou baziliku. Bohužel, zde při odchodu zjišťuji, že jsem lehčí o svoji brašnu s fotovýbavou. Někdo mi ji sebral z opěradla židle. Nálada mi klesá na bod mrazu a bude mi trvat delší dobu, než to rozchodím.

Třetí den našeho pobytu máme v plánu vyrazit za hranice do Maďarska, do pohoří Pilis. Náladu mám sice po ránu stále mizernou, ale už se s tím pomalu začínám vyrovnávat. Po bezproblémovém přejezdu hranic je první zastávkou v Maďarsku Basaharc. Zde vyrážíme do buko-dubohabrového lesa pátrat po jednom krasavci, co se má zde celkem hojně vyskytovat –

kozlík *Morimus funereus* (viz foto.). Procházíme roklemi i hřebeny lesních porostů, ale po delší době hledání nacházíme na vyvrácených bucích pouze 3 kusy. Mě se podaří najít ještě *Cucujus cinnaberinus*, ale to je tak mimo dalších běžných druhů všechno. Co mě zde zaujalo, byl zajímavý způsob oplocení lesních kultur. Oplocenka postavená z kůlů s nataženými dráty cca 30 cm od sebe. K oplocence je tak ve výšce prsou pak tažen porostem drát. Málem jsem se na něm oběsil, když při sestupu ze svahu jsem ho přehlédl.

Rozhodujeme se k přesunu na další lokalitu. Tou je obora v Pilismarótu. Zaparkujeme auto před oborou a vyrážíme po asfaltce do nitra. Cestou nalézáme lezoucí *Dorcadion aethiops*, různé květní tesaříky a na cestě v kobylím trusu množství koprofágů. Odbočujeme s asfaltky do lesa k velkému množství metrového dubového dříví. Po krátkém pátrání nalézáme další Morimuse a na mnoho dalších tesaříků, krasců a dalších skupin brouků. Spokojeni s výsledkem našeho hledání opouštíme po hodině tuto lokalitu a vydáváme se pomalu zpět. Máme totiž v úmyslu ještě navštívit pastvinu, kterou jsem se stádem krav zahlédl nad Pilismarótem. Brzy jsme skoro na místě a snažím se dojet co nejblíže k pastvině, ale polní cesta je dále natolik hrbolatá, že začínám drhnout Fábií o hroudy hlíny. Raději zastavuji a zbytek cesty jdeme pěšky. Po cestě již nacházíme velké množství chrobáků révových *Lethrus apterus* (viz foto.). Pozorujeme souboje samců a jejich vyhrabané nory při okraji cesty. To už jsme na pastvině a nedočkavě začínáme prohrabávat hromádky trusu po kravách. Nacházíme velké množství různých koprofágů. Zaujala mě i nora pod kravským lejnem, ale zpočátku tomu nepřikládám pozornost, myslím si, že je to nora od Lethrusů. Když ale nalézám již takto 3. noru do země, nedá mi to, vytahuji lopatku a začínám kutat. Po chvilce vytahuji pár chrobáků *Copris lunaris*. Povzbuzeni nálezem hrabeme s Davidem pod hromádkami trusu a nalézáme další. Proti Davidovi mám výhodu lopatky, on má pouze širší dláto. Bohužel usilovné hrabání pod lejny má za následek, že ruce máme silně špinavé od trusu. Je nám jasné, že takhle zpátky přes hranice jet nemůžeme. Jedeme tedy k Dunaji provést alespoň částečnou očistu a v podvečerních hodinách se vracíme zpět do Štúrova. Zde se ještě neúspěšně pokoušíme najít kozlíka *Lamia textor*.

Další ráno brzy odjíždíme do Chľaby a vyrážíme opět do Kováčovských kopců. Cestou sem tam nacházíme nějaké tesaříky, ale celkově nic moc. V poledne, po zralé úvaze, opouštíme Chľabu a vyrážíme opět směr Pilismarót. Nezdržujeme se hledáním a brzy jsme opět v oboře na známých místech. Na skládkách dubového dříví je živěji nežli minulý den. Úspěšně lovíme opět tesaříky, krasce atd. V tom nejlepším to balíme a jedeme zpět do Štúrova, kde ještě v odpoledních hodinách zkoušíme štěstí na skládce kmenů topolů a podél ochranné hráze Dunaje. David má opět štěstí a při návratu k autu nachází

na zadním kole hledaného kozlíka *Lamia textor*. Je to opravdu nevyzpytatelný brouk a jeho ulovení je spíše věcí náhody. Máme před sebou poslední večer a tak opětovně zkoušíme noční lovy, ty ale nepřináší kýžený výsledek.

Poslední den již sbalíme věci a Štúrovo již opouštíme. Máme v plánu se stavit ještě v okolí Čenkovské lesostepi. Zde však již toho mnoho nenacházíme, je zde sice velké množství zlatohlávků na kvetoucích akátech, ale jen běžné druhy. Nalovíme ještě několik drobných potemníčků a před polednem již vyrážíme směrem k domovu. V Bratislavě nás vítá déšť a ten nás provází skoro celou cestu domů. Konstatujeme, že počasí se nám povedlo. Výprava byla podařená a zase se sem určitě brzy vypravíme. Přivezli jsme si plno materiálu, který ještě z větší části u mě čeká v mražáku na další zpracování.

Expedice DORCADION 2007 - Makedonie/Řecko
Vítek Ryjáček

Na přelomu května a června za nevlídného počasí vyrazila skupina tesaříčkářů - Petr Kabátek, Láďové Karaus a Čelikovský, Ivan Kubát a autor článku, dle pečlivě připravovaného itineráře expedičním Volvem 850 na lov horských dorcadionů do jižních oblastí Evropy. Když však po prvních pěti dnech počet dorcadionů stále nepřevyšoval počet členů expedice, její zoufalí členové využili místní produkce skvělého vína a tekutého řeckého slunce (Metaxy) a následujícím inspiračním večerem se název expedice změnil na…

EXPEDICE „ Balkan Delirium" 2007.

První oblastí lovů, které probíhaly stylem *„jeď, kam až to půjde, třeba tam něco bude…"*, bylo pohoří na SZ hranici Makedonie - Zajaška

Planina a Babasač, které lze považovat za předhůří rozsáhlého pohoří tvořícího hranici s Albánií. Vliv zde nebyl jenom, co se týče přírody, ale také obyvatelstva, u něhož na mnohých domech visely prapory s albánskou orlicí a v mnoha vesnicích vyrůstaly moderní mešity s minaretem.

V noci teploty kolem 5 °C. Po dorcadionech ani památka. Nálezy tesaříků v polohách kolem tisíce metrů n. m. byly převážně z kvetoucích stromů hlohu, javoru (*Pidonia (Pidonia) lurida* (Fabricius, 1792), *Rutpela maculata* (Poda, 1761), *Stenurella nigra* (Linnaeus, 1758), *Stenurella septempunctata* ssp. *septempunctata* (Fabricius, 1792), *Parastictoleptura (Parastictoleptura) pallens* (Brullé, 1832), *Pedostrangalia (Sphenalia) verticalis* (Germar, 1822) nebo na stráních kvetoucích bylin (*Musaria nigripes* ssp. *nigripes* (Voet, 1778), *Musaria rubropunctata* (Goeze, 1777) – imago of *Trinia* sp. (P. Kabátek in coll.), rod *Anaglyptus)*, *Opsilia coerulescens* (Scopoli, 1763). Špičkovým nálezem se zde však stal barevný střevlíček *Calisthenes (Microcalisthenes)* sp. v počtu jednoho kusu (!), jehož nálezy jsou známy snad jen právě z Albánie.

O prvního (a zatím jediného) zemního kozlíčka jsme zavadili v pahorkatině SE od Kičeva, ještě neurčený *Dorcadion* (*Cribrodorcadion*) sp. (grupe *Cribridorcadion pedestre*), což byl alespoň důvod k večerní oslavě. V následné nížinné oblasti Medžitlije (makedonsko řecká hranice) byla mezi spoustou poletujících *Scarabeů* a *Gymnopleurů* na vyschlé kamenité „pastvině" s řídkým porostem stromů a křovisek objevena loučka s pryšci (*Euphorbia cyparissias*?), což by nebylo nic tak divného, avšak na nich se to v jednom místě hemžilo endemickým tesaříčkem *Vadonia dojranensis* Holzschuh, 1984, kterého lze považovat za velmi úspěšný nález. Dalším dorcadionem (v počtu opět jeden kus) se

stal *Dorcadion* (*Cribrodorcadion*) *arenarium* ssp., o jehož další hledání v lokalitě jsme však nestáli (leze to přece všude) a tak jsme pokračovali dále.

Další špičkový nález se povedl na řecké straně trojmezí (MC/AL/GR) v pohoří Triklarió, kde jsme po úmorném kolmém výstupu bukovým lesem nad hranici lesa hledali „dorcadionové loučky". Tyto zde nebyly, přestože se tu a tam pásło, vše bylo hustě zakvetlé a zarostlé nesčetnými druhy bylin a travin (hledejte v tom dorcadiona). Zde se mi povedlo sejít z cesty a minimálně hodinu bloudit okolními svahy, než jsem se trefil nazpět. Nicméně v lese kvetl jeden vysoký strom hlohu (*Crateagus* sp.) a na něm ti, kdo se nahoru nad hranici lesa nedrápali, krom spousty běžných „květových" brouků, chytli 1 ks *Leptorhabdium illyricum* (Kraatz, 1870), což je neuvěřitelný tesaříčkářský „špek". Však také jeho následné lovy (celkově jsme chytli asi 12 ks) probíhaly s bojovností hraničící s fanatizmem, kdy 5 rozlícenců mlátilo do vysokého stromu dobře sedmimetrovým bidlem, postávalo kolem s deštníky a sklepávadly a nebo obíhali kolem stromu prudce máchajíce síťkou. Ozývaly se vzrušené výkřiky proklínající hmyz v letu podobný „leptorhadbiím" (např. četní páteříčci) či komentující sílu úderu bidla do rozkvetlé koruny.

Dorcadion (Cribrodorcadion) kaimakcalanum Jureček, 1929

Dorcadion (*Cribrodorcadion*) *purkynei* Heyrovský, 1925

Herophila fairmairei (Thomson, 1857)

Dorcadiony jsme konečně potkali v pohoříčku Kajmakčalan na hranici Makedonie a Řecka v nadmořské výšce kolem 2000 m a to hned dva skvělé druhy - *Dorcadion (Cribrodorcadion) purkynei* Heyrovský, 1925 (nad hranicí 2000m n. m.) a horský endemický druh *Dorcadion (Cribrodorcadion) kaimakcalanum* Jureček, 1929 (pod hranicí 2000 m). Oba ve více kusech. Po nálezu prvního kusu *D. kaimakcalanum* na pastvině kousek od silnice trvalo velmi dlouho, než jsme se přesvědčili, že tam tento není sám. Následovalo několika hodinové „skenování" území asi 100x100 m s nosem na zemi, protože kozlík má cca 1cm a vcelku maskovací kresbu. Navíc se příliš aktivně nepohybovali. Trpělivost a bolesti zad a očí však korunoval úspěch v počtu nachytaných kusů. Na náhorních plošinách ještě zůstávaly zbytky sněhu, ale již se pásło a krom kozlíčků zde běhali i caraby, silphidi, tenebrionidi či cicindely a lezly majky. Nocovali jsme na rozkvetlé louce v původním borovém lese prastarých velikánů, kde jsme vydřevařili i požerky a larvy *Ergates faber*. V noci jsme za světla baterek chytali lovící střevlíky a očekávali příchod všudy přítomného hnědého medvěda (Dostavila se naštěstí jen obvyklá večerní opička).

Fantastická lokalita, jíž jsme však docenili až později, nás čekala u Anixi (600 m n. m.), kde druhově bohaté lesy střídaly neméně druhově bohaté louky. Jmenovat zde např. druhy *Agapanthia maculicornis maculicornis* (Gyllenhal, 1817), *A. kirbyi* (Gyllenhal, 1817), *Musaria* sp., *Herophila tristis* (Linnaeus, 1767) (poslední jmenovaný druh znám také pod synonymem *Dorcatypus tristis*) a další tesaříčci. Podařilo se zde také uskutečnit - úspěšný lov na světlo, ale zvláště zcela neočekávaně nalézt Dorcadiona, o jehož druhovém zařazení jsme potom pochybovali celou dobu a zdá se, že oprávněně, protože s největší pravděpodobností půjde o **nový druh!** Nocleh na této lokalitě byl pod stříškou kapličky, jinak plně vybavené a vyzdobené ikonami a charitními předměty. A světe div se, nezamčené...

I přes několikahodinové bloudění a prodírání se hustým lesním podrostem (i na poli jeden z nás málem zašlápl zmiji) na nás lokalita zanechala dojem, že se sem budeme muset v budoucnu vrátit.

Nejjižnější výspou expedice se stalo pohoří Parnassos. Zástupce dorcadionů zde čekal jediný *Dorcadion (Cribrodorcadion) parnassi* Kraatz,

1873 a to ještě v počtu jednoho kusu. Naštěstí alespoň pár kusů velkého černého druhu *Herophila fairmairei* (Thomson, 1857).

Dole pod Parnasem na opuštěné pláži jsme okusili, prvně a naposled, mořskou koupel (jinak i koupel všeobecně). Zde jsme strávili krásný večer nad vlnami, do jejichž šumění Ivan zpíval a hrál a ostatní průběžně za zdatné podpory čerstvých zásob piva a vína skládali entomologickou básničku.

Biotop tohoto místa tvořila kamenitá stráň porostlá stromovitými pryšci (*Euphorbia dendroides*), z jejichž mrtvých vlhkých kořenů se zrovna chystala vylézt *Parmena novaki* Sama, 1996 – skvělé, teprve před 10ti lety popsané zvíře. Na místě jsme našli jen pár imág, ale doma toho z uřezaných kořenů vylezlo dost. Více bývá k nalezení běžná *Parmena pubescens*, zde jsme však skutečně měli na lokalitu štěstí.

Následovala další dvě samostatná pohoří ve východní části Řecka – Olimpos a Ossa, kde jsme narazili na druhy *Dorcadion* (*Pedestredorcadion*) *pseudolugubre* (určení ještě není definitivní) a *Neodorcadion bilineatum* (Germar, 1824). Bohužel, olympští bohové před námi vrchol své boží stolice zahalili mlhou a nechali nám zmizet i cestu nad hranici lesa, takže ač jsme byli svědky divukrásy skal a roklin v pohoří, na vrchol jsme se nedostali. Za to však po cestě v širším podhůří (zde asi 900 m n. m.), jsme na čerstvých borových kládách (*Pinus nigra*) narazili na velmi vzácného tesaříka *Asemum tenuicorne* Kraatz, 1879 a pár imág se po několika hodinách podařilo sebrat. Zde také mimo jiné se v šupinách kůry schovával také zajmavý původní perstrokrovečník - tmavomodrá *Temnochila* (*violacea*?), dnes čeled *Temnochilidae*. Kromě klád borových zde ležely také klády dubu, po nichž lezla krásná obrovská imaga kozlíka *Morimus funereus* L. Jejich larvální potomci již minují ve větvích pražského dubu v teráriích u mě doma spolu se šesti dospělci.

Poslední oblastí, kam jsme zavítali, byla odlehlá rekreační oblast jezera Stari Dorjan na severní hranici Řecka. Krásná a bohatá lokalita stepního charakteru zarůstající keři a stromy, plná rozkvetlých bylin a bzučící hmyzem. K nalezení tu byly tři druhy krásných purpuricenů: *Purpuricenus* (s. str.) *budensis* Pic, 1902, *P.* (s. str.) *kaehleri* (Linnaeus, 1758) a *Purpuricenus* (s. str.) sp., kterého ještě neznáme (!). Larvy byly identifikovány na rozhraní mrtvého a živého dřeva divoké pistácie *Pistacia lentiscus*. Výsledky určení posledního zmíněného druhu budou známy, až jestli Petrovi K. vylezou.

Touto lokalitou jsme udělali tečku za lovy v Řecku a zbývala už jen dlouhatánská cesta Makedonií, Srbskem, Jugoslávií, Maďarskem a Slovenskem domů. Ale ještě nebyl úplný konec – poslední zastávka v podvečer v Makedonii v pohoří Maleševski Planina, měla za následek objevení *Acanthocinus henschi* Reitter, 1900 pod kůrou mrtvých větví borovice (*Pinus nigra*) – v larválním a kukelním stadiu a nálezu mrtvého *Dorcadion (Cribrodorcadion) sp.* přímo pod autem. Tak ačkoliv se představy o velkých počtech nasbíraných dorcadionů brzy rozplynuly, všichni byli spokojeni kusovými nálezy skvělých vzácných druhů a samozřejmě nezapomenutelnými zážitky z této balkánské oblasti.

(Foto. V. Ryjáček, L. Kubát & L. Čelikovský)

MOROCCO 2007
Vítek Ryjáček

Sucho, žhavé slunce a vzduch, rozpálený písek, předvařené konzervy a teplé pivo. Tak lze stručně charakterizovat podmínky naší 14ti denní expedice.

Jakub Dudař (*Cerambycidae* palearkt), Petr Kabátek (*totéž*), Franta Kovařík (*Scorpionidea* world) a já (*Vše :-*) jsme vyrazili počátkem května vypůjčeným Renaultem Thalia z **Agadiru** (*agadir = opevněná obecní sýpka*) od pobřeží východním směrem vstříc okraji Západní Sahary. Našim cílem bylo najít lokality dle sporých popisů, kde se měly vyskytovat čerstvě popsané nebo naopak dávno ztracené druhy tesaříků. Aridní oblast (byť ještě nejzazší JZ výspa palearktu) byla pro mě novou zkušeností stejně jako způsob sběru, který sestával skoro výhradně z „dřevaření".

Dřevařina obnáší vyhledávat v beztak už suchých a řídce roztroušených stromech mrtvé dřevo, v něm identifikovat tu správnou larvu (dle drti, výletových otvorů nebo požerků), tuto část dřeviny potom vhodně odříznout, zabalit, odvézt a doma dlouhé měsíce doufat, že larva se zakuklí a vyleze imágo (a nejlépe tesaříka). Celá tato metoda by však vydala na samostatnou kapitolu.

Prvně jsme si dřevní nádeničinu ozkoušeli dle instrukcí nejzkušenějšího – Kabise - na kopci za Agadirem na trnitých, nevzhledných polokmenech endemitické *Argania spinosa*. (Plody podobné olivám produkují olej ještě o třídu kvalitnější, než je olivový). Pod kůrou a spoustou trnů minuje tesaříček *Bolivarita* cf. *oculata*. Z několika hodinového smažení se na prudkém slunci za beznadějného lámání větviček a odřezávání kusů kmínků mi potom doma vylezla dvě imága… To jsem však ještě netušil, že může být hůř - tepleji a trny na větvích delší a špičatější.

„Ametystové pohoří a prastaré granodiority Atlasu. Noci studí, ale přesto v nich roste spousta hvězd. Zkamenělí amoniti a beleniti, kam se podíváš. Ecce, homo!"

Haut Atlas

První dny jsme strávili ve vyšších nadmořských výškách (kolem 2000 m n. m.) na Tizi´n´Testu v pohoří Vysokého Atlasu, kde jsme

dřevařili zvláště na *Qercus rotundifolia* (Trichopherus sp., Purpuricenus sp. aj.) a nízkých keřících *Cistus creticus* připomínajících naši horskou růži. V jejich kořenech se vyvíjejí larvy tesaříka *Trichopherus cisti* (viz foto. F. Kovařík, dole). Takže bylo nutno kopat a řezat nějakou tu desítku centimetrů pod zemí. Ve vlhčích údolích, většinou kolem vyschlého potůčku rostly oleandry *Nerium oleander*, jejichž větvičky (asi jako lískový prut u nás) byly doslova nabity poměrně velkým tesaříkem *Derolus mauritanicus*. Co napadená větvička, to jedno imágo, často těsně před výlezem. Pravý opak byl nevděčně malý tesaříček *Natrius berlandti*, který v milimetrových větvičkách javorů (Acer sp.) a jiných dřevin nebyl k nalezení, ale zato doma jich z hrsti větviček vylézaly desítky. V horách klesala v noci teplota k 5-8 °C, takže naše pokusy s lovy na světlo vyšly vniveč. Jak rád jsem zalézal do teplého spacáku, což mi však přišlo nevhod při nocování na poušti, kde teplota opadala na přijatelnou míru teprve kolem 22h a ráno po šesté už se nedalo spát…

„Zmrtvělá duše písečných dun, žhnoucí stesk skal a vádí – vyschlé slzy Sahary.

A sžíravé slunce - obraz okraje Západní Sahary, obraz předpeklí…"

Džebel Zagora

Nejzazší bod naší výpravy, kde jsme se dotkli až Západní Sahary, nedaleko hranice s Alžírem, jsme zjistili, že vjezd na Saharu je zpoplatněn a povolen jen tomu, kdo má patřičný vůz a výbavu. Zde jsme také zapadli po pár metrech do písku a tlačili ven… Po první noci na duně jsme se zájmem sledovali v jemném písečku stopy nejen potemníků, solifug, štírů, ale i hadů lezoucích přes spacáky a vůbec dalších plazů, kteří se přišli podívat, kdo že jim to nocuje v lovištích. Denní práce v této oblasti spočívala - jak jinak - než v dřevorubecké činnosti, kde nám za více než 40-ti stupňového vedra (ve stínu!)

padaly do očí piliny z řezaných větví, kde dlouhé a ostré trny akácií (Acacia sp.) rozdíraly nejen rukavice, ale i celé paže, kde fičel horký vítr s jemným pískem a kde nám nestačily na pití ani barely vody, co jsme táhli s sebou. Tahle nádeničina však byla odměněna skvělými úlovky, které jsme opravdu docenili až po návratu do domácí pohody. Akácie je jeden z mála stromů, který ve skoro mrtvé aridní oblasti písku, kamení a skal roste. Však, světe div se, v jeho korunách se i kozy pasou… (otázkou je, zda budou schopné spásat i kamení, až poslední akácie uschne.) Při pohledu na neutěšené, zmrtvělé stovky čtverečných kilometrů země bez života je z dnešního pohledu nepochopitelné, že zde ještě před nějakou stovkou let žil a lovil (!) lev berberský.

Nicméně právě díky tomu, že akácie zde byla skoro jedinou dřevinou a ještě řídce rostoucí, její suché části byly nabité nejrůznějšími dřevními brouky: krasci, bostrychidi, cleridi a samozřejmě tesaříci. Velmi zajímavé druhy rodu Crossotus (*C. subocellatus* a *C. tubericollis*), *Tibestia dalloni* a „špeky" *Neoplocaederus caroli* či nedávno objevený (možná i nový?) Daramus sp. Všechny tyto druhy jsou vzácné už pro svůj skrytý způsob života, náročnost sběru (kdo by na tom slunci také vydržel…) a nutnost dochování. Tak nakonec i strádání ve vedru a suchu bylo korunováno úspěchem.

Abych neopomněl také našeho světového specialistu na štíry – Frantu Kovaříka - se štíry jsme se setkávali dnes a denně a měli jsme k nim vždy odborný výklad. Viděli jsme několik desítek druhů, od maličkých „orthochirů" po obrovské kusy rodů Scorpio nebo Androctonus. Na noc jsem si, vedro nevedro, alibisticky stavěl tropico, ač mi ostatní, co spali přímo na písku, tvrdili, že žádný štír ani jiná havěť do spacáku nezalezou a bezdůvodně nekousnou, ledaže by se na ně spící člověk otočil v noci tváří…, ale co když! Ona taková **solifuga** (desetinohý prapavouk, viz foto. F. Kovařík) svýma chlupatýma nohama o rozpětí 15 cm a velkými kusadly vystrašit dokáže, když přes vás přeleze velkou rychlostí, kousne na světlo přilétnuvšího lišaje a zase zmizí ve tmě,… což se nám také přihodilo, když jsme seděli kolem světla a pozorovali nalétávající hmyz a trpělivě čekali, až plechovkové pivo spadne na pitelných 30 °C.

Androctonus mauretanicus, foto. F. Kovařík.

Ale pobyt v neutěšeném prostředí měl i svá kouzla. To když jsme posedali kolem ohníčku z palmového listí a za tmy přetřásali entomologické historky či vlastní zážitky nebo když s ranními paprsky v oáze kolem nás projížděly na oslech od hlavy k patě zahalené berberky (možná tuaregové?) celé v modrém, se džbery na vodu a odvracely svou beztak zakrytou tvář před nevěřícími ďaury západní civilizace. Tu jsme si uvědomovali, jak málo o jejich způsobu života víme. Ale to je už jiný příběh.

Tečkou za celou expedicí byla příprava

převozu a vlastní převoz nařezaného dřeva, jehož někteří měli i 20 kg a váha zavazadel do letadla byla omezená. Také některé kusy (zvláště larvníky s larvami) bylo nutno zabalit, aby nebudily pozornost. Přesto příslušné odbavovací orgány kroutily hlavami, co za nevkusné „souvenirs" si to odvážíme a ještě v takovém množství!

(Foto. V. Kovařík & V. Ryjáček)

Ze sbírek světových specialistů
L. Blažej

Letos se podařilo opět připravit dvě barevné přílohy, které jsou jakýmsi průnikem skrze druhově velmi početnou a atraktivní skupinu tzv. „velkých střevlíků" (rod Carabus s. l.) ze sbírky M. Trýzny, jenž je plná nejrůznějších unikátů.

V další příloze se autor snažil zachytit různé podoby kutilek čeledí Sphecidae a Ampulicidae. Jelikož se jedná o opravdu velké vosy, nebývá ničím neobvyklým, že pro své potomstvo jsou tyto schopny lovit velké cvrčky, kobylky, šváby, housenky, příp. také pavouky. Veškeré objekty pro focení pochází z autorovy sbírky a v řadě případů jsou původem z cest našich členů.

Kulturní entomologická vložka
P. Benda, L. Blažej, P. Nesvadba, J. Pokorný & J. Schneider

Letos tuto část našich „Entolistů" tvoří nejen

Přímořské Alpy, © J. Pokorný.

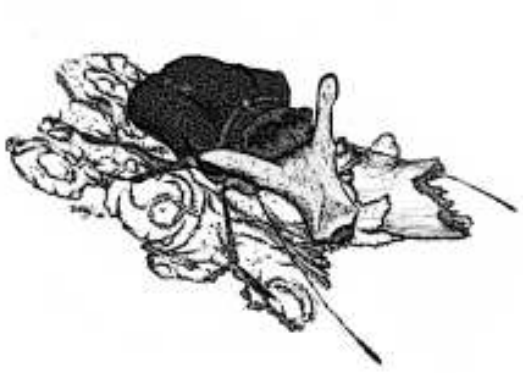

Pravěk v Číně, © J. Pokorný.

básně s entomologickou tematikou, ale také jsme pro doplnění využily perokresby L. Blažeje a P. Nesvadby.

Od J. Pokorného jsme obdrželi snímky jeho dvou akrylových maleb. Mimo typické krajiny zobrazuje autor také velké střevlíky, jenž se v tom kterém prostředí přirozeně vyskytují. Více již na přiložených snímcích…

Větevníček
Jan Schneider

© L. Blažej

Usínáš a spíš,
svým snům jsi pak blíž.
Po sklopení tvojich víček
objeví se větevníček.

Poskakuje a pěje píseň,
že na stromě je živná plíseň.

Jak vzduchoplavec šťastný je,
když vidí balón helia,
větevníček zapěje:
„Tvrdohouby, mycelia!"

Ten, kdo na nich žije rád,
ten, kdo na nich má svůj byt,
dodržuje pevný řád,
větevníček - anthribid.

Jedna věc na houbě vždycky je jistá,
sameček samičku pářit se chystá.
Před samičkou za samičkou nikdo nesmí stát,
bláznivou hru tykadel musí rozehrát.

Samička přijala vyvoleného,
samec tak záhy dosáhl svého.
Do kůry komůrku vykouše samička,
do ní pak naklade naděje vajíčka.

Nový brouček nezná tíseň,
na stromě je pořád plíseň.
Probouzíš se, byl to sen?
Byl větevníčky zaplněn.

Vážky
Pavel Benda

Vážky - dobyvatelé vzduchu, země, vody,
v nekonečné říši hmyzu
nejhoršími predátory
zcela ovládly svůj svět.

Říká se jim létající drahokamy,
nikdy nepřestanu žasnout,
a my,
zůstáváme v němém úžasu, jak přikováni.

Rychlostí neuronové transmise,
mihne se kolem
a zase vrátí se,
výsměch všem fyzikálním zákonům,
zůstává zavěšena v nekonečném prostoru.

Mávnu síťkou nad hladinou,
minul jsem, stárnu,
snad chytnu jinou,
pro radost z té marnotratné krásy.

© P. Nesvadba

Příště si přečtete....

EXPEDICE
MADAGASKAR
Miloš Trýzna

Foto. Z. Patzelt